

ЎЗБЕКИСТОН ПРЕЗИДЕНТИ МАМЛАКАТИМИЗ ХУДУДЛАРИ ВА ТАТАРИСТОН ЎРТАСИДАГИ ҲАМКОРЛИК УЧУН КЕНГ ИМКОНияТЛАР БОРЛИГИНИ ТАЪКИДЛАДИ

Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев 16 июнь куни Татаристон Республикаси Президенти Рустам Минниханов бошчилигидаги Россия делегациясини қабул қилди.

Мамлакатимиз ҳудудларининг Татаристон билан ўзаро манфаатли ҳамкорлигини янада кенгайтиришнинг амалий жиҳатлари Тошкент вилояти мисолида қўриб чиқилди.

Устувор йўналишларда кооперация

бўйича қўшма лойиҳа ва дастурларни самарали илгари суриш учун кенг имкониятлар мавжуд экани алоҳида таъкидланди. Бўлиб ўтган икки томонлама ишбилармонлар форумининг самарали натижалари ҳам буни яна бир бор тасдиқлади.

Қўшма индустриал парк ташкил этиш, кимёвий, металл, электротехника маҳсулотлари ва турли ускуналар, қурилиш материаллари ишлаб чиқариш бўйича юқори технологик корхоналар барпо этиш, қўшма тадқиқотлар

ўтказиш, рақамлаштириш ва инновацион ечимларни жорий қилиш лойиҳалари шулар жумласидан.

Учрашувда талаб юқори бўлган саноат ва қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини ўзаро етказиб беришни кўпайтириш мақсадида кенг савдо-логистика тармоғини ривожлантириш зарурлиги қайд этилди.

Бундан ташқари, шаҳарсозлик,

уй-жой коммунал хўжалик ва ободонлаштириш соҳасини бошқариш, транспорт коммуникациялари ва инфратузилмасини такомиллаштириш борасида ҳамкорлик қилиш ва шу соҳалардаги илғор технологияларни ўрганиш масалаларига алоҳида эътибор қаратилди.

Маданий-гуманитар ва таълим соҳаларидаги фаол алмашинувлар ҳам давом эттирилади.

Учрашув якунида қўшма “йўл хари-та”лари асосида муҳим йўналишлар бўйича амалий шериклик лойиҳаларини илгари суриш юзасидан келишувга эришилди.

ЎЗА

Ўзбекистон Республикаси Президенти
Матбуот хизмати суратлари.

ОЛИЙ ТАЪЛИМ ТИЗИМИДАГИ УСТУВОР ВАЗИФАЛАР БЕЛГИЛАНДИ

Президент Шавкат Мирзиёев раислигида 16 июнь куни олий таълим тизимидаги устувор вазифаларга бағишланган видеоселектор йиғилиши бўлиб ўтди.

Ёшларни билим ва малакали этиб тарбиялаш, жаҳон тараққиётига мос мутахассислар тайёрлаш мақсадида таълим тизими изчил ривожлантирилмоқда. Олий таълим соҳасидаги дастлабки ислохотлар, аввало, қаровни ошириш, институт ва университетларнинг молиявий ҳолатини яхшилаш, профессор-ўқитувчиларни моддий қўллаб-қувватлашга қаратилди.

Жумладан, охириги 3 йилда олий таълим муассасалари сони 65 тадан 117 гага етди, қабул ўринлари 66 мингтадан 181 мингтага ошди. Уларнинг моддий-техник базаси мустахкамланди. Хорижий мамлакатлар билан қўшма таълим дастурлари доирасида 64 та янги касб бўйича мутахассислар тайёрлаш йўлга қўйилди. Профессор-ўқитувчиларнинг маоши ўртача 3,5 бараварга оширилди.

Лекин сифат борасида ўзгаришлар ҳали сезилмаяпти. Таълим сифатини яхшилаш, ўқув ишларини бозор эҳтиёжларидан келиб чиқиб ташкил этиш масаласи Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги, ректорларнинг эътиборидан четда қолиб кетмоқда.

Масалан, бугунги кундаги 815 та йўналишнинг 55 фоизи меҳнат бозори талабларига жавоб берадими. Олий таълим муассасалари 2 мингга яқин фанлар бўйича дарсликлар билан таъминланган, ўқув дастурлари бундан 40 йил олдинги фан ва йўналишлар асосида тuzилган. Бундан ташқари, тизимда коррупция ҳолатлари жуда кўп.

Умуман, ўтказилган сўровларда аҳолининг 65 фоизи олий таълимдаги ислохотлар натижаси сезилмаётганини айтган.

Шу боис, йиғилишда давлатимиз рўҳбари соҳадаги 4 та устувор вазифани кўрсатиб ўтди:

Биринчиси — олий таълим муассасалари бошқарув кенгашиларининг ролини ошириш ва кафедралар ваколатларини кенгайтириш. Иккинчиси — ўқув жараёнини бозор талабларига мослаштириб, ишлаб чиқариш билан узвийлигини таъминлаш ва талабанинг ўз устида ишлаши учун муҳит яратиш.

Учинчиси — олий таълим муассасаларининг илмий салоҳиятини ошириш, илм-фан ва инновацияни ривожлантириш.

Тўртинчиси — талабалар учун қўғозбозлиқни камайтириш, соҳани рақамлаштириш орқали бюрократия ва коррупцияни кескин қисқартириш.

Бу вазифаларни самарали бажариш учун олий таълим муассасаларига академик ва ташкилий-бошқарув бўйича мустақил қарор қабул қилиш ваколати берилиши таъкидланди.

Яъни бундан буён, ўқув режаси ва адабиётлар, фан дастурларини жорий этиш, профессор-ўқитувчиларнинг ўқув юкмаси ҳамда таълим шакллари белгилашни олиёғоҳ

бошқарув кенгашининг ўзи ҳал қилади. Энди ҳар бир кафедранинг фаолияти унинг илмий салоҳияти ва ёшларни селекция асосида илмий фаолиятга жалб этиш кўрсаткичларига қараб баҳоланади.

Бунинг учун нуфузли хорижий нашрларда мунтазам мақолалар чиқариб келаётган, шунингдек, шоғирдлари илмий ишларини ўз вақтида ва сифатли ҳимоя қилган илмий раҳбарларга 5 тагача докторант ва 3 тагача мустақил ишланувчи олиш ҳуқуқи берилади. Шунингдек, ҳар бир кафедранинг бир нафардан ёш олимини хорижга стажировкага юбориш йўлга қўйилди.

Олий таълим муассасалари ректорларига кафедралар ҳузурида илмий-тадқиқот марказлари ташкил этиб, уларни ўқув-лаборатория жиҳозлари ва зарур техника билан таъминлаш вазифаси қўйилди. Ҳар бир кафедранинг тармоқ корхоналари билан ҳамкорлигини йўлга қўйиш, ўқитувчиларнинг корхоналарда амалий тадқиқотлар ўтказишига шароит яратиш зарурлиги таъкидланди.

Олий таълим йўналишлари билан замонавий эҳтиёжлар ўртасида узилиш жуда катта экани таъкид қилинди. Бугунги кунда хизмат кўрсатиш соҳасида 40 мингта, саноатда 38 мингта, қурилишда 12 мингта, қишлоқ хўжалигида 10 мингта, алоқа ва ахборот технологияларида 4 мингта олий маълумот талаб этадиган бўш иш ўринлари бор. Лекин битирувчилар сон жиҳатидан ҳам, малака бўйича ҳам бу талабни қондира олмайди.

Таълим жараёни 2001 йилда тасдиқланган стандартлар асосида олиб борилмоқда. Лекин шу даврда Таълимнинг халқаро стандартлари 2 марта янгидан қабул қилинган. Айрим ўқув дарслари замон ва бозор талабига эмас, балки профессор-ўқитувчиларга мослашган. Талабалар ўз йўналишига дахлдор бўлмаган фанлар билан ҳам шуғулланмоқда.

Шу боис, мутасаддиларга давлат таълим стандартларини халқаро стандартларга мослаштириш, барча олий таълим муассасаларида ўқув жараёнини кредит-модуль тизимига ўтказиш бўйича топшириқ берилди. Ўқитилаётган фанларни мазмунан қайта қўриб чиқиш, ортқича такрорланишларни қисқартириш, бўшаган дарс соатлари ўрнига мутахассислик фанларини кўпайтириш ҳамда талабаларга мустақил илмий изланиш учун имконият яратиш кераклиги таъкидланди. Олий маълумот талаб қиладиган касбларни оптималлаштириб, иқтисодиёт тармоқлари учун зарур янги касблар билан тўлдириш вазифаси қўйилди.

Олий таълим муассасаларининг илмий салоҳияти масаласига алоҳида эътибор қаратилди.

Маълумки, халқаро тажрибада илмий салоҳият 70 фоиздан кам бўлса, бундай

университет нуфузли ҳисобланмайди. Юртимизда бу кўрсаткич жуда паст. Мисол учун, 24 та олий ўқув юртининг илмий салоҳияти 25 фоизга ҳам бормаиди, 19 тасида бирорта профессор ва фан доктори йўқ. Сўнгги 30 йилда атиги 208 нафар профессор-ўқитувчи хорижда илмий даража олган.

Шу боис, Президентимиз келгуси йилдан докторантурага квоталар сонини 2 баравар кўпайтириш, кейинги йиллардан ҳар йили 50 фоизга ошириб боришга кўрсатма берди.

Бунинг учун ҳар йили бюджетдан қўшимча 100 миллиард сўм ажратилиши белгиланди. Бундан ташқари, ҳар бир тармоқ ўз соҳасига тегишли олийоҳларга докторантлар квоталари учун яна 10 миллиард сўмдан ажратади.

Хорижий давлатлардан ўқув ва илмий адабиётларни тўғридан-тўғри харид қилиш, олий таълим муассасалари фондидаги 4 миллионга яқин адабиётларни тўлиқ электрон шаклга ўтказиш зарурлиги қайд этилди. Барча кутубхоналарни янада тизимга улаб, талаба ва тадқиқотчилар учун туну кун фойдаланиш имкониятини яратиш, плагиатни бартараф этадиган ахборот дастурларини жорий қилиш вазифаси қўйилди.

Олий таълим муассасаларида бюрократия ва коррупция хавфи кўпчилиги, бунга чек қўйиш учун ўқув жараёнини ташкил этиш ва бошқаришни тўлиқ рақамлаштириш зарурлиги таъкидланди.

Тизимдаги энг муҳим вазифалардан бири — қабул жараёни. Бу йил олий таълимга қабул квотаси сони ўтган йилга нисбатан 13 фоизга оширилиб, 181 мингга етказилмоқда. 1 миллион 500 минг нафардан зиёд ёшлар жойига эҳтиёж мавжуд. Ўтоқхоналарни тадбиркорлар билан ҳусусий шериклик асосида ташкил этиш учун олий таълим муассасаси ҳудудидан ёки унга яқин жойдан аукцион орқали ер ажратилиши белгиланди. Бу биналарнинг биринчи ва иккинчи қавати бизнес учун тадбиркорларга берилиб, юқори қаватлари арзон турар жой бўлади. Талабаларга у ерда яшаш харажатларнинг 50 фоизи бюджетдан қоплаб берилади.

Ўтоқхона ўринлари сонини ошириш масаласига ҳам тўхталиб ўтилди. Бугунги кунда талабалар учун қўшимча 149 мингта турар жойга эҳтиёж мавжуд. Ўтоқхоналарни тадбиркорлар билан ҳусусий шериклик асосида ташкил этиш учун олий таълим муассасаси ҳудудидан ёки унга яқин жойдан аукцион орқали ер ажратилиши белгиланди. Бу биналарнинг биринчи ва иккинчи қавати бизнес учун тадбиркорларга берилиб, юқори қаватлари арзон турар жой бўлади. Талабаларга у ерда яшаш харажатларнинг 50 фоизи бюджетдан қоплаб берилади.

Йиғилишда Олий ва ўрта махсус таълим вазирлигига таълим йўналишлари ва касблар рўйхатини тасдиқлаш, дарсликлар ва ўқув қўлланмаларини тайёрлаш, олий ўқув юртлари бошқарувиغا малакали кадрларни жамлаш бўйича топшириқлар берилди.

ЎЗА

Ўзбекистон Республикаси Президентининг
Ф А Р М О Н ИДАВЛАТ ОРГАНЛАРИ ВА ТАШКИЛОТЛАРИНИНГ
ФАОЛИЯТИ ОЧИҚЛИГИНИ ТАЪМИНЛАШ,
ШУНИНГДЕК, ЖАМОАТЧИЛИК НАЗОРАТИНИ САМАРАЛИ
АМАЛГА ОШИРИШГА ДОИР ҚЎШИМЧА
ЧОРА-ТАДБИРЛАР ТЎҒРИСИДА

Давлат органлари ва ташкилотлари фаолиятининг очиқлиги ва шаффофлигини, ахборот олиш эркинлигини таъминлаш орқали жамоатчилик назоратини такомиллаштириш, шунингдек, 2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегиясида белгиланган вазифаларни амалга ошириш мақсадида:

1. Барча давлат ҳокимияти ва бошқаруви органлари, шу жумладан, Ҳисоб палатаси, Марказий банк, суд ва прокуратура органлари ҳамда уларнинг таркибий ва ҳудудий бўлинмалари, шунингдек, устав фондида (устав капиталида) давлат улуши 50 фоиз ва ундан ортқ бўлган хўжалик жамиятлари ҳамда давлат унитар корхоналари

(кейинги ўринларда — давлат органлари ва ташкилотлари) томонидан **Очиқ маълумотлар сифатида жойлаштирилиши керак бўлган ижтимоий аҳамиятга молик маълумотлар рўйхати** 1-ило-вага мувофиқ тасдиқлансин.

Коррупцияга қарши курашиш агентлиги (кейинги ўринларда — Агентлик) **Адлия вазирлиги ҳамда тегишли вазирлик ва идоралар** билан биргаликда таҳлиллар асосида давлат органлари ва ташкилотлари томонидан **Очиқ маълумотлар сифатида жойлаштирилиши керак бўлган ижтимоий аҳамиятга молик маълумотлар рўйхатини** янада кенгайтириш бўйича доимий равишда Ўзбекистон Республикаси Президенти Администрациясига тақлифлар киритиб борсин.

Давоми 2-бетда

Ўзбекистон Республикаси Президентининг
Қ А Р О Р ИАҲОЛИНИНГ ЖИСМОНИЙ ТАЙЁРГАРЛИК ДАРАЖАСИНИ
БАҲОЛАШ ТИЗИМИНИ ЖОРИЙ ЭТИШНИНГ ТАШКИЛИЙ
ЧОРА-ТАДБИРЛАРИ ТЎҒРИСИДА

Мамлакатимизда жисмоний тарбия ва спортни янада ривожлантириш, уларни оммавий ҳаракатга айлантириш, аҳолининг жисмоний қобилиятини аниқлаш ва рағбатлантириш, зарарли одатлар ҳамда турли касалликларнинг олдини олиш ва соғлом турмуш тарзи кўникмаларини шакллантириш, шунингдек, Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегиясини “Ёшларни қўллаб-қувватлаш ва аҳоли саломатлигини мустаҳкамлаш йили”да амалга оширишга оид давлат дастури ижросини таъминлаш мақсадида:

1. 2021 йил 1 августдан бошлаб **Аҳолининг жисмоний тайёргарлик даражасини баҳолаш тизими** (кейинги ўринларда — баҳолаш тизими) жорий этилсин ва қуйидагилар унинг **асосий мақсади** этиб белгилансин:

аҳолининг барча қатламлари ўртасида жисмоний тарбия ва спортни оммалаштириш орқали жисмоний қобилият ва ҳаракат фаоллигини

такомиллаштириш ҳамда зарарли одатлар ва турли касалликларнинг олдини олиш, шунингдек, соғлом турмуш тарзи кўникмаларини шакллантириш ва жисмоний тайёргарлик даражасини ошириш;

ёшларда ирода, ўз кучи ва имкониятларига ишонч каби фазилатларни мустаҳкамлаш, уларда жасорат, ватанпарварлик ва садоқат хислатларини ривожлантириш, юртимиз шарафини ҳимоя қила оладиган, жисмонан бақувват ва интеллектуал салоҳиятли Ватан мудофасига муносиб захира кадрларни тайёрлаш;

республика ҳудудида, шу жумладан, олис ҳудудларда жойлашган қишлоқлар, овуллар, маҳалларда аҳолини соғломлаштириш ишларини янада ривожлантириш;

аҳоли жисмоний тайёргарлик даражасини баҳолашнинг халқаро стандартлари ва илғор хорижий тажрибасини татбиқ этиш.

Давоми 3-бетда

Бошланиши 1-бетда

2. Шундай тартиб ўрнатилсинки, унга мувофиқ давлат органлари ва ташкилотлари:

а) ҳар йили:

1 мартга қадар ўз фаолиятига оид ҳисоботни (давлат сирлари ва хизматда фойдаланиш учун мўлжалланган маълумотлар бундан мустасно) расмий веб-сайтларига жойлаштириб, 10 мартга қадар уни кенг жамоатчилик иштирокида муҳокама қилиш жойи ва вақти ҳақида хабар беради;

1 апрелга қадар ўз фаолиятига оид ҳисоботни кенг жамоатчилик иштирокида муҳокама қилиш учун матбуот анжуманларини ўтказди;

б) 2021 йил 1 июлдан бошлаб қуйидагилар тўғрисидаги маълумотларни Ўзбекистон Республикасининг Очiq маълумотлар порталига (кейинги ўринларда — Портал) ва ўз расмий веб-сайтларига жойлаштириб, уларни ҳар чоракда янгилаб боради:

амалга оширилган давлат харидлари, шу жумладан, тўғридан-тўғри шартномалар бўйича харид қилинадиган товарлар (ишлар, хизматлар);

мансабдор шахсларнинг хизмат сафарлари ва хориждан ташриф буюрган меҳмонларни кутиб олиш харажатлари (хизмат сафарининг ёки ташрифнинг мақсади, суткалик пул, транспорт ва яшаш билан боғлиқ харажатлар, бундан давлат сирлари ва хизматда фойдаланиш учун мўлжалланган маълумотлар мустасно);

Ўзбекистон Республикаси Президенти, Вазирлар Маҳкамаси ҳужжатлари билан солиқ ва божхона имтиёзлари ҳамда преференциялар, шу жумладан, индивидуал имтиёзлар берилган субъектларнинг бенефициарлари (яқуний манфаатдор жисмоний шахслари), улар томонидан тўланган солиқлар ва молиявий кўрсаткичлар;

ўзларининг йиллик харажатлар сметаси ва унинг ижроси, шу жумладан, объектларни қуриш, реконструкция қилиш ва капитал таъмирлаш ишлари, автомобилотransпорт воситаларини сотиб олиш харажатлари;

в) 2021 йил 1 июлдан бошлаб ўз ҳузурида фаолият юритувчи жамоатчилик кенгашлари билан биргаликда расмий веб-сайтларида қуйидаги маълумотларни жойлаштириб, уларнинг ҳар чоракда янгиланиб борилишини таъминлайди:

жамоатчилик кенгашининг тасдиқланган аъзолари ҳақидаги маълумотлар билан бир қаторда уларнинг алоқа маълумотлари (телефон, почта ва электрон манзиллари);

жамоатчилик кенгашининг ййгилишлари ва кун тартибидаги масалалар;

давлат харидларини амалга оширувчи комиссиянинг тасдиқланган аъзолари тўғрисидаги маълумотлар (фамилияси, исми ва отасининг исми, иш жойи ва эгаллаб турган лавозими);

лицензия ва рухсат этиш хусусиятига эга ҳужжатларни беришга ваколатли ҳамда хабарномаларни қабул қиладиган органларнинг ҳудудлар кесимида масъул ходимлари, шу жумладан, ушбу тоифадаги ҳужжатларни беришни ташкиллаштирадиган тегишли комиссия аъзолари тўғрисидаги маълумотлар (фамилияси, исми ва отасининг исми, эгаллаб турган лавозими).

3. Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги, Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Таълим сифатини назорат қилиш давлат инспекцияси ва Давлат тест марказининг қуйидаги имтиҳонларни ўтказиш жараёнини Интернет тармоғида жонли эфирга узатиш тартибини жорий этиш тўғрисидаги таклифи маъқуллансин:

олий таълим муассасаларининг бакалавриат таълим йўналишларига кириш учун тест ва ижодий (касбий) имтиҳонлар;

олий таълим муассасаларининг магистратура (клиник ординатура) босқичига қабул имтиҳонлари;

республикадаги ёки хориждаги олий таълим муассасасидан республикадаги давлат олий таълим муассасасига ўқишни кўчириш истагини билдирган талабалардан олинadиган имтиҳонлар;

хорижий давлатларда таълим олганлик тўғрисидаги ҳужжатларни тан олишда талабгорлардан олинadиган тест синовлари.

Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги Давлат тест маркази, Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Таълим сифатини назорат қилиш давлат инспекцияси ҳамда Ахборот технологиялари ва коммуникацияларини ривожлантириш вазирлиги билан биргаликда:

тизимида олий таълим муассасалари бўлган вазирликлар ва идораларни жалб қилган ҳолда 2021/2022 ўқув йили қабулига қадар “transfer.edu.uz” платформаси негизида мазкур бандда кўрсатилган имтиҳон жараёнларини Интернет тармоғида жонли эфирга узатиш бўйича таъминлайдиган, барча фойдаланувчилар учун очiq бўлган “imtihon.uz” веб-платформасини ишга туширсин;

бир ой муддатда имтиҳонларни (тест синовларини) ўтказиш жараёнини Интернет тармоғида жонли эфирга узатиш бўйича техник талабларни (ўрнатиладиган видеокамералар ва тасвир сифати, жойлашish схемаси ва бошқалар) ишлаб чиқсин;

мазкур бандда кўрсатиб ўтилган талабларга риоя қилмайдиган масъулларга нисбатан қатъий жавобгарлик чораларини кўриш бўйича таклифларни Ўзбекистон Республикаси Президенти Администрацияси ва Ҳукуматга кiritиб бoрсин.

4. Қуйидагилар 2021 йил 1 июлдан бошлаб қайд этилган маълумотларни Порталга жойлаштириш ва уларнинг ҳар чоракда янгиланишини таъминласин:

Ҳисоб палатаси, Молия вазирлиги, назорат қилувчи органлар — давлат сири бўлган маълумотларнинг ёки қонун билан қўриқланadиган бошқа сирнинг муҳофаза қилинишини таъминлаган ҳолда ўтказилган ҳар бир тафтиш ва текширув (назорат объекти номи, тафтиш ёки текширувнинг мақсади ва муддатлари, уни ўтказган давлат хизматчисининг лавозими, фамилияси, исми) тўғрисидаги маълумотларни (тегишли назорат қилувчи органнинг раҳбарини хабардор этгандан сўнг);

Давлат активларини бошқариш агентлиги — устав фондида (устав капиталида) давлат улуши 50 фоиз ва ундан ортиқ бўлган юридик шахслар ҳамда давлат унитар корхоналари (кейинги ўринларда — давлат иштирокидаги корхоналар) рўйхатини (давлат номидан акциядор (иштирокчи, мулкдор) функцияларини амалга ошираётган ташкилот, корхона ҳудуди, солиқ тўловчининг идентификация рақами, давлат улуши тўғрисидаги маълумотларни кўрсатган ҳолда), шунингдек, устав фондининг (устав капиталининг) 50 фоизи ва ундан ортиги давлат иштирокидаги корхоналарга тегишли бўлган юридик шахслар рўйхатини;

Молия вазирлиги, Давлат активларини бошқариш агентлиги, вазирлик ва идоралар, Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгаши, вилоятлар ва Тошкент шаҳар ҳокимликлари — ўзлари акциядор (иштирокчи, мулкдор) функцияларини бажарувчи давлат иштирокидаги корхоналарнинг ижроия органи (директор, бошқарув раиси, бошқарув аъзолари) ва кузатув кенгаши аъзоларининг исми ва фамилияси тўғрисидаги маълумотларни;

Давлат солиқ қўмитаси — давлат иштирокидаги корхоналар томонидан йил (чорак) якуни бўйича тўланган дивидендлар тўғрисидаги маълумотларни;

Молия вазирлиги — давлат иштирокидаги корхоналарга сарфланган Давлат бюджети маблағлари, тегишлича хориждан жалб этилган маблағлар, шу жумладан, давлат ташқи қарзи суммалари ҳамда уларнинг сарфланиши тўғрисидаги маълумотларни;

Давлат активларини бошқариш агентлиги — давлат муассасалари рўйхатини (ташқил топган санаси, юқори турувчи орган) ҳамда хусусийлаштирилган давлат мулки объектлари тўғрисидаги маълумотларни (давлат сирини ташқил этувчи махфий вазифа юклатилган давлат корхоналари ва муассасалари бундан мустасно).

5. Молия вазирлиги Ахборот технологиялари ва коммуникацияларини ривожлантириш вазирлиги, манфаатдор вазирлик ва идоралар билан биргаликда 2021 йил 1 сентябрга қадар Порталнинг давлат харидлари бўйича махсус ахборот портали билан интеграция қилинишини таъминласин.

6. Экология ва атроф-муҳитни муҳофаза қилиш давлат қўмитаси 2021 йил 1 августга қадар доимий равишда янгилаб туриладиган Ов қилиш ва овчилик хўжаликлари тўғрисидаги ахборот базасини Қўмитанинг расмий веб-сайтида ва Порталда ишга туширсин.

Бунда, Экология ва атроф-муҳитни муҳофаза қилиш давлат қўмитаси Ўрмон хўжалиги давлат қўмитаси билан биргаликда “Ов қилиш ва овчилик хўжалиги тўғрисида”ги Қонуннинг 36-моддасида кўрсатилган маълумотлар билан бир қаторда қуйидаги маълумотлар мазкур ахборот базасида акс эттирилишини таъминласин:

овчилик хўжалигини юритиш учун ов қилиш жойларини бериш тўғрисидаги тузилган барча шартномалар, овчилик хўжалигини юритиш ҳуқуқи тугатилган ҳолатлар ҳамда ундирилган ҳақ миқдорлари;

ёввойи ҳайвонларни тутишга доир рухсатнома берилган барча шахслар ва рухсатномадаги маълумотлар ҳамда ундирилган ҳақ миқдорлари;

Ўзбекистон Республикасининг Қизил китобига киритилган ёввойи ҳайвонларни табиий муҳитдан ажратиб олишга доир берилган барча рухсатномалар ва улардаги маълумотлар ҳамда ундирилган ҳақ миқдорлари;

Ўрмон хўжалиги давлат қўмитасининг ўрмон-овчилик хўжаликлари томонидан берилган овчилик йўлланмалари (ёввойи ҳайвонларни тутиш карточкиси) ҳамда ундирилган ҳақ миқдорлари.

7. Агентликнинг давлат органлари ва ташкилотларининг фаолияти очiqлигини таъминлаш борасидаги вазифаларини белгилаш мақсадида:

а) Агентлик зиммасига қуйидаги қўшимча вазифалар юклатилсин:

давлат органлари ва ташкилотлари фаолиятининг очiqлигини таъминлаш соҳасини мувофиқлаштириш ва доимий мониторинг қилиш, шу жумладан, уларнинг норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар билан белгиланган маълумотларни Интернет тармоғига жойлаштириш (эълон қилиш) бўйича мажбуриятлари ҳисобини юритиш;

давлат органлари ва ташкилотлари фаолияти устидан оммавий ахборот воситалари орқали самарали жамоатчилик назоратини ўрнатиш бўйича чораларнинг ишлаб чиқиши ва жорий этилишига қўмаклашиш;

жисмоний ва юридик шахсларнинг муурожаатларидан келиб чиқувчи давлат органлари ва ташкилотлари фаолиятининг очiqлиги ва шаффофлигига оид долзарб масалаларни “Mening fikrim” веб-портали орқали умумхалқ муҳокама-сига чиқариш;

Очiq маълумотлар сифатида жойлаштирилиши керак бўлган ижтимоий аҳамиятга молик маълумотлар рўйхатини узлуксиз тўлдирish, тақомиллаштириб бoриш ва янгилаб бoриш бўйича таклифлар ишлаб чиқиш ҳамда уларни амалга оширишга қўмаклашиш;

Ўзбекистон Республикаси
Президенти

Ш. МИРЗИЁЕВ

Тошкент шаҳри,
2021 йил 16 июнь

ТОШКЕНТДА ЎЗБЕКИСТОН ВА ТАТАРИСТОН ҲУДУДЛАРИ ЎРТАСИДА БИЗНЕС-ФОРУМ БЎЛИБ ЎТДИ

Тадбирда Ўзбекистон Республикаси Бош вазинининг ўринбосари — инвестициялар ва ташқи савдо вазири С.Умурзоқов, Татаристон Республикаси Президенти Р.Минниханов, Россия Федерациясининг Ўзбекистон Республикасидаги Фавқулodда ва Мухтор элчиси О.Мальгинов, Тошкент вилояти хокими Д.Ҳидоятoв ва бошқа расмийлар иштирок этди. Форумда Татаристон ва Ўзбекистоннинг бир нечта ҳудудларидаги ишбилар-

Ўзбекистон Республикаси Президентининг ҚАРОРИ

АҲОЛИНИНГ ЖИСМОНИЙ ТАЙЁРГАРЛИК ДАРАЖАСИНИ БАҲОЛАШ ТИЗИМИНИ ЖОРИЙ ЭТИШНИНГ ТАШКИЛИЙ ЧОРА-ТАДБИРЛАРИ ТЎҒРИСИДА

Бошланиши 1-бетда

2. Белгилаб қўйилсинки: баҳолаш тизими бўйича спорт синовлари (кейинги ўринларда — спорт синовлари) **махсус ва ихтиёрий равишда аҳолининг етти ёшдан етмиш ёшгача** бўлган қатлами ва ундан катталарнинг жисмоний тайёргарлигини аниқлайди; спорт синовлари поғона ва мураккаблик даражасидан келиб чиқиб, **15** турдаги, шу жумладан, **узоқ ва қисқа масофаларга югуриш ҳамда сузиш, турникда тортилиш, анжомларни улоқтириш ва бошқа машқлардан иборат бўлади**; спорт синовлари иштирокчиларига **11 та ёш тоифаси** бўйича эгаллаган ўрни ва даражасига қараб **спорт разрядлари ва унвонлари берилади** ҳамда улар моддий ва бошқа совғалар билан рағбатлантирилади;

Туризм ва спорт вазирлиги спорт синовлари тадбирлари ўтказилишининг ташкилотчиси ҳисобланади.

3. Қуйидагилар: **Спорт синовларининг ўтказилишини таъминлаш бўйича Республика комиссияси** (кейинги ўринларда — Республика комиссияси) **таркиби** 1-иловага мувофиқ;

Қорақалпоғистон Республикаси, вилоятлар ва Тошкент шаҳрида спорт синовларининг ўтказилишини таъминлаш бўйича ҳудудий ишчи гуруҳларининг намунавий (кейинги ўринларда — ҳудудий ишчи гуруҳлари) **таркиби** 2-иловага мувофиқ тасдиклансин.

4. Қуйидагилар белгилансин:

а) **Республика комиссиясининг асосий вазифалари** этиб:

ҳар йили Қорақалпоғистон Республикаси, вилоятлар ва Тошкент шаҳри ҳамда барча давлат органлари ва ташкилотларида спорт синовларини ўтказиш “йўл харитаси” ва муддатларини белгилаш;

ҳудудий ишчи гуруҳлари ҳамда барча давлат органлари ва ташкилотларининг ушбу соҳадаги фаолиятини мувофиқлаштириш, улар томонидан бажарилган ишлар тўғрисидаги ҳисоботларни эшитиш ҳамда аниқланган камчиликларни бартараф этиб бориш;

спорт синовларини муваффақиятли топширганларнинг юқори рейтинг натижаларини қайд этиш тизимини йўлга қўйиш;

ҳаваскор спортчиларнинг жисмоний ва психологик тайёргарлигини яхшилашга йўналтирилган илмий-инновацион тадқиқотлар олиб борилишини қўллаб-қувватлаш;

жамоатчилик фикрини ўрганиш асосида туман (шаҳар)ларда спорт синовлари ўтказилишининг ташкил этилиши, шунингдек, бу борада яратилган шароитларни мунтазам равишда ўрганиб бориш;

спорт синовларини топширишда рекорд натижаларни қайд этган ҳолиб ва совриндорларни рағбатлантириш;

б) **ҳудудий ишчи гуруҳларининг асосий вазифалари** этиб:

туман (шаҳар)ларда жисмоний фаолликни қўллаб-қувватлаш ва оммавий спортни кенг тарғиб қилиш учун етарли шарт-шароитлар яратиш; қишлоқ жойларда спорт акциялари, ҳаваскорлик чемпионатлари, конкурсларни ташкил этиш орқали спорт синовлари тарғиботини ҳамда ўтказилишини ташкил этиш;

спорт синовларининг (ихтиёрий ва махсус талабларини бажарган) ҳолибларини тақдирлаш ишларини тантанали равишда амалга ошириш; спорт синовлари ўтказиладиган сана, ўтиш жойи, режаси ва шартлари тўғрисида камидан бир ой олдин оммавий ахборот воситаларида эълон берилишини таъминлаш;

туман (шаҳар)ларда спорт синовларининг махсус талабларини бажариш учун алоҳида марказларни ташкил этиш ва зарур ҳолларда спорт синовларини ўтказиш учун хусусий шерикларни жалб этган ҳолда тегишли шарт-шароитларни яратиш;

зарур ҳолларда спорт синовларини такомиллаштириш ва бу борадаги ишлар самарадорлигини ошириш юзасидан тақлифлар тайёрлаш ва Республика комиссиясига киритиш;

махсус спорт синовлари натижаларининг жойларда адолат ва шаффофлигини таъминлаган ҳолда расмийлаштирилиши юзасидан жамоатчилик назоратини ташкил этиш.

5. Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгаши, вилоятлар ва Тошкент шаҳар ҳокимликлари, барча давлат органлари ва ташкилотлари:

спорт синовларининг ҳар йили мунтазам равишда ўтказиб борилишида аҳолининг барча қатламлари хоҳишларига қараб фаол иштирокини таъминлаш чораларини кўрсин;

спорт синовларини ўтказиш, ҳолибларни рағбатлантириш ҳамда меҳнат жамоаларида фаолият юритаётган “Спорт тарғиботчиси” ҳодимининг қисқа муддатли малака ошириши билан **боғлиқ харажатларни назарда тутсин**.

6. Ўзбекистон Касаба уюшмалари федерациясига (К.Рафиков):

меҳнат жамоаларида ҳодимларнинг жисмоний тарбия ва спорт билан шуғулланиши учун зарур шароитлар яратиш чораларини кўриш;

спорт синовларини муваффақиятли топширган давлат органлари ва ташкилотлари ҳодимларига **ҳар йили бир маротаба дам олиш масканлари ёки санаторийларга имтиёзли йўлланмалар** бериш тартибини жорий этиш тавсия этилсин.

7. Белгилаб қўйилсинки:

а) **Ички ишлар вазирлиги** (П.Бобожонов) — спорт синовларини ўтказишда ҳудудий ишчи гуруҳларига қўмаклашишга, жумладан, маҳалла профилактика инспекторлари томонидан ўз ҳудудида истикомат қилувчи (доимий ёки вақтинчалик) уюшмаган ёшлар ва аҳолининг рўйхати шакллантирилишига;

б) **Фавқулодда вазиятлар вазирлиги** (А.Қўлдошев) — спорт синовлари ўтказиладиган жойлар (майдонлар ва спорт иншоотлари)да ҳамда уларнинг атрофида фавқулодда вазиятларнинг олдини олишга ва ёнғин хавфсизлигини таъминлаш бўйича барча зарур чораларнинг белгиланган тартибда амалга оширилишига;

в) **Соғлиқни сақлаш вазирлиги** (А.Хаджибаев):

барча давлат органлари ва ташкилотларда фаолият юритувчи жисмоний тарбия ва спорт билан мунтазам шуғулланадиган шахсларни ҳамда жисмоний тарбия ва спорт тадбирларини тайёрлаш ва ўтказиш бўйича масъулларни даврий равишда тиббий курикдан ўтказишга; иштирокчиларга юқори савияда тиббий хизмат кўрсатилишига, спорт тадбирлари ўтадиган

жойларда зарур тиббий анжомлар, дори воситалари ҳамда тез ёрдам автомашиналари навбатчилиги ташкил этилишига;

г) **Санитария-эпидемиологик осоишталик ва жамоат саломатлиги хизмати** (Б.Юсупалиев) — спорт синовлари ўтадиган жойларнинг санитария қоидалари, нормалари ва гигиена талабларига мос бўлишига;

д) **Миллий гвардия** (Р.Джуроев) — спорт синовлари ўтказиладиган, иштирокчилар жойлашадиган, овқатланадиган, ташиф буюрадиган жойларда ва уларнинг атроф-ҳудудларида жамоат тартибини сақлашга, йўл ҳаракати иштирокчилари учун ажратилган автотранспорт воситаларини йўл-патруль хизмати автомашиналари ёрдамида кузатишга;

е) **Халқ таълими вазирлиги** (Ш.Шерматов) — тизимидаги таълим муассасаларининг ўқувчи ва барча ҳодимларидан спорт синовларининг қабул қилинишига;

ж) **Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги** (А.Тошқулов) — тизимидаги таълим муассасаларининг талаба ва барча ҳодимларидан спорт синовларининг қабул қилинишига;

з) **Маҳалла ва оилани қўллаб-қувватлаш вазирлиги** (Р.Маматов) ҳамда **Ёшлар ишлари агентлиги** (А.Саъдуллаев) — маҳалла ва қишлоқлардаги банд бўлмаган аҳолининг барча қатламидан спорт синовларининг қабул қилинишига;

и) **Молия вазирлиги** (Т.Ишметов) — мазкур қарорни амалга ошириш билан боғлиқ барча харажатларнинг ўз вақтида молиялаштирилишига;

й) **Мудофаа вазирлиги** (Б.Курбанов), **Ички ишлар вазирлиги** (П.Бобожонов), **Фавқулодда вазиятлар вазирлиги** (А.Қўлдошев), **Миллий гвардия** (Р.Джуроев), **Давлат хавфсизлик хизмати** (А.Азизов) — тизимидаги барча ҳодим ва хизматчилардан спорт синовларининг қабул қилинишига масъул ҳисобланади.

8. Туризм ва спорт вазирлигининг спорт синовларини муваффақиятли топширган шахслар учун **“Жисмоний тайёргарлик даражаси”** кўрак нишонини таъсис этиш тўғрисидаги тақлифи маъқуллансин.

Бунда, спорт синовларининг махсус талабларини бажарган ҳолиблар I, II, ва III даражали кўрак нишонлари билан тақдирланади.

9. Баҳолаш тизими бўйича ёш кўрсаткичларидан келиб чиқиб спорт синовларининг **махсус талабларини** муваффақиятли бажарган шахслар бир йил мобайнида қуйидаги имтиёзлар ва рағбатлантиришлардан фойдаланади:

сафарбарлик қақруви резервидаги ҳарбий хизмат тўловининг **50 фоизини чегирма** билан тўлайди ва муддатли ҳарбий хизматга биринчилар қаторида устунлик билан юборилади;

махсус талабларни бажарган ҳолибларга (I ўрин) “Темурбеклар мактаби”га тест синовларисиз танловдан ташқари ўқишга киришда;

бепул тарзда давлат туман (шаҳар) кўп тармоқли тиббиёт муассасасида бир марталик чуқурлаштирилган тиббий куриқдан ўтади;

махсус талабларни бажарган ҳолибларга (I ўрин) умумий фойдаланишдаги давлат йўловчи ташкил ҳужжатларида бепул ҳамда ҳудудлараро ҳаракатларига **50 фоиз** чегирмали тўлов билан имтиёзли юриш ҳуқуқи берилади (такси, шу жумладан, йўналишли такси масъаси);

фарзандлари яшаётган жойдаги умумтаълим мактаби, мактабгача таълим ташкилотлари, шунингдек, ёзги соғломлаштириш оромгоҳларига навбатсиз жойлаштирилади;

барча давлат органлари ва ташкилотларининг ҳодимларига иш жойи ҳисобидан дам олиш масканлари ва санаторийларга бепул йўлланмалар тақдим этилади;

республика миқёсида ишга ёки ўқишга қабул қилинишида жисмоний тайёргарлик талаб этиладиган имтиҳон (олий таълим муассасалари спорт йўналишларидан ташқари), синов, амалий машғулотларда устунлик (имтиҳонда максимал балл ёки амалий машғулотлардан овоз қилиниши) берилади.

Белгилансинки, мазкур қарор билан белгиланган спорт синовларини ўтказиш ва ҳолибларни рағбатлантириш билан боғлиқ ҳар йилги харажатлар Давлат бюджети параметрларида Туризм ва спорт вазирлиги учун қўзда тутилган маблағлар ҳисобидан амалга оширилади.

10. Туризм ва спорт вазирлиги (А.Абдухакимов), Ахборот технологиялари ва коммуникацияларини ривожлантириш вазирлиги (Ш.Садиков) ҳамда манфаатдор спорт федерация (ассоциация)ларининг спорт синовларини баҳолаш тизими мезёвлари, спорт разрядлари ва унвонлари, ўтказиш графиклари ва иштирокчилар учун тавсиялар платформасини (www.jtdss.uz) ҳамда спорт синовлари иштирокчилари ҳақидаги ягона электрон базани яратиш тўғрисидаги тақлифи маъқуллансин.

Бунда, Туризм ва спорт вазирлиги (А.Абдухакимов):

а) **2021 йил 1 августга қадар** спорт синовларининг платформаси (www.jtdss.uz) ва ягона электрон базаси фаолиятини тўлиқ йўлга қўйсин;

б) **ҳар йили март ойи** якунига қадар ҳудудлар кесимида спорт синовларини ўтказиш вақти, жойи ва спорт иншоотларининг манзиллари, ҳакамлар ҳақидаги ва бошқа батафсил маълумотларни платформада жойлаштириб борсин ва оммавий ахборот воситалари орқали кенг тарғиб этсин;

в) **ҳар йил** якуни билан спорт синовларини муваффақиятли топширган фуқароларнинг энг юқори натижалари ва рекорд ўрнатганлар тўғрисидаги таҳлилий маълумотларни платформада ва ягона электрон базада юритиш амалиётини жорий этсин.

Платформа ва ягона электрон базани ишлаб чиқиш, уларга хизмат кўрсатиш ва кейинчалик модернизациялаш бўйича бюртмачининг функциялари Туризм ва спорт вазирлигига юклатилсин.

Туризм ва спорт вазирлиги спорт синовларининг платформаси доимий равишда ҳаққоний ва фаол ишлаб туршига, шунингдек, унинг доимий техник қўллаб-қувватланишига, маълумотларни таҳлил қилиш, тузилган рейтинглар шаффофлиги ва ошкоралигини таъминлашга масъул ҳисобланади.

Ўзбекистон Республикаси Президенти

Тошкент шаҳри,
2021 йил 16 июнь

Ш. МИРЗИЁЕВ

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ВАЗИРЛАР МАҲКАМАСИДА

Республикаси Вазирлар Кенгаши, вилоятлар ва Тошкент шаҳар ҳокимликлари билан биргаликда бир ой муддатда қуйидагиларни назарда тутувчи алоҳида чора-тадбирлар дастурини ишлаб чиқиш бўйича аниқ вазифалар қўйилди:

моддий-маданий мерос объектлари, маданият муассасаларига ташиф буюрувчилар ҳисобини юритиш бўйича ягона тизимга уланган туризкетларни аниқ босқич ва ўрнатиш муддатлари билан таъминлаш;

маданият объектлари ва муассасаларига ташиф буюрувчи Ўзбекистон фуқаролари ва хорижий фуқаролар учун чегирмалар тизимини қўллаган ҳолда, ушбу объектларга кириш чипталари ягона ставкасини ишлаб чиқиш ва жорий этиш;

асосий маданият объектлари ва муассасаларининг соат 22:00 гача ишлашини таъминлаш;

аэропортлар, туризм ахборот марказлари, метро станциялари, музейлар, дуконларда ҳамда музейлар веб-сайти ва таъки хизмат кўрсатиш нукталарида музейлар ва маданий мерос объектиларига олиб бориш хариталарини ишлаб чиқиш.

Ушбу тадбирлар ташиф буюрадиган хорижий туристларнинг ташифига тайёргарлик кўриш нуктаи назаридан белгилаб олинди.

Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгаши, вилоятлар ва Тошкент шаҳар ҳокимликлари йил якунига қадар MICE-туризм инфратузилмасини ривожлантириш, маҳаллий ва халқаро даражадаги йирик оммавий тадбирлар ўтказиш учун алоҳида конгресс-холлар барпо этиш, мазкур объектларнинг Конгресслар ва Конференциялар халқаро ассоциациясида (ICCA) рўйхатдан ўтишини таъминлаш чорасини кўриш топшириғи берилади.

Шу билан бирга, Раёсат йиғилиши кун тартиби доирасида Ўзбекистон Республикасининг “Туризм тўғрисида”ги қонунида белгиланган вазифалар ижросининг аҳолининг ўғраниш мобайнида аниқланган камчиликларни бартараф этиш бўйича амалий чора-тадбирлар режалари тасдиқланди.

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси Раёсатининг мажлисида Ўзбекистон Республикасининг Евроосиё иқтисодий иттифоқига аъзо давлатлар билан ҳамкорлигини ривожлантириш бўйича белгиланган вазифалар бажарилишини таъминлаш юзасидан мутасадди вазирлик ва идоралар масъул раҳбарларининг шахсий масъулияти тўғрисидаги масалалар атрофича муҳокама қилинди.

Мажлисида Евроосиё иқтисодий иттифоқига аъзо давлатлар билан ҳамкорликни ривожлантириш бўйича тегишли топшириқлар берилди.

Евроосиё иқтисодий иттифоқига аъзо давлатлар билан ҳамкорлик доирасида давлат бошқаруви органлари фаолиятини мувофиқлаштириш, саноат тармоқларига салбий таъсир кўрсатувчи омилларни камайтириш, амалга оширилаётган тадбирларнинг натижадорлиги ва самарадорлигини ошириш ҳамда мавжуд муаммо ва камчиликларни бартараф этиш бўйича ишларни фаоллаштириш борасида масъул вазирлик ва идоралар раҳбарлари олдида турган устувор вазифалар белгилаб берилди.

Евроосиё иқтисодий иттифоқига аъзо давлатлар билан самарали мулоқот ўрнатиш, ўзаро алоқаларни янада кенгайтириш ва янги “ўсиш нукталари”ни белгилаш муҳимлигини эътибор оланган ҳолда, мажлисда ўз шахсий масъулиятини англаш, мустаҳкам интизом ва ташаббускорлик мутасадди вазирлик ва идоралар раҳбарларининг “темир” қондасига айланиши зарурлиги таъкидланди.

www.yuz.uz

yuz.uznews

yuz_official

yuz.uz_news

МУНОСАБАТ

ЕР АЛЛОҲНИНГ УЛУҒ НЕЪМАТИ,
УНДАН ОҚИЛОНА ФОЙДАЛАНИШ ЭСА ИНСОНИЙ БУРЧИМИЗУсмонхон АЛИМОВ,
Ўзбекистон муслмонлари
идораси раиси, муфтий

Сўнгги йилларда мамлакатимизда ер майдонларидан оқилонга фойдаланиш, уни муҳофаза қилиш баробарида ўзбошимчилик билан эгаллаб олишга чек қўйишга алоҳида эътибор қаратилмоқда.

Президентимизнинг 2021 йил 8 июндаги “Ер муносабатларида тенглик ва шаффофликни таъминлаш, ерга бўлган ҳуқуқларни ишончли ҳимоя қилиш ва уларни бозор активига айлантириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги фармони ушбу йўналишдаги ишларни янги босқичга олиб чиқишда айна мўддоа бўлди.

Зеро, ушбу ҳужжат билан ер ажратишнинг барча учун тенг, шаффоф ва бозор тамойилларига асосланган тартибини жорий этиш, ерни муҳофаза қилиш, ер эгаларининг ҳуқуқларини кафолатлаш, шунингдек, аҳолига қишлоқ ҳўжалиги ерларини деҳқончилик билан шуғулланиш учун бериш тартиби белгиланди.

Дарҳақиқат, Аллоҳ таоло инсон зиммасига бир неча вазифа ва масъулият юклаган баробарида ерга яхши муносабатда бўлиш ва уни обод қилишни ҳам топширган. Парвардигор мазкур неъматлардан инсон ўзи ва ўзгалар учун қандай манфаат олишини ҳам ўргатади.

Ҳақ таоло инсонни дунёни асрашга, ердан унумли фойдаланишга, неъматлардан фойда олишга, уларни поймол қилмаслик, ёмонлик эмас, фақат яхшилик йўлида тасарруф этишга амр қилди.

Демак, инсон ер юзидagi ободлик учун ҳам Аллоҳ таолонинг олдидаги масъулиятини унутмаслиги лозим. Қуръони каримда: “У Ерни сизлар учун бешик (қароргоҳ) қилиб қўйди ва унда йўллар пайдо қилди ҳамда осмондан сув (ёғир, қор) ёғдирди”, деб марҳамат қилади.

Ушбу оят қаримда Аллоҳ таолонинг бандаларга инъом қилган турт неъмат — ернинг бешик ё тўшак каби қўлай қилиниши, ерда йўлларнинг барпо қилиб қўйилгани, осмондан қор-ёғир туширилиши, ерда турли набототлар ундириб қўйилгани баён қилинмоқда.

Албатта, бу неъматлар инсонга оқилонга фойдаланиши учун берилган, ўзбошимчилик билан иш тутиш, зарар етказиш ёки оёқости қилиш учун эмас.

Баъзида фуқароларимиз хонадонларида қаровсиз қолган ерларга гувоҳ бўламыз. Ваҳоланки, ўша ердан унумли фойдаланилса, кўп ажр-савобларга эга бўлиш баробарида халқимиз ризқи кенг бўлишига ҳам ҳисса қўшган бўламиз.

Зеро, Қуръони каримда: “...У сизларни ердан пайдо қилиб, сизларни уни обод этувчи этди...”, дейилади. Ушбу оят қаримда Аллоҳ таоло одамзодни ер юзига уни обод қилиш учун юборгани хабари берилади.

Қабул қилинган фармон асосида ишсиз аҳолига қишлоқ ҳўжалиги ерларини 10 йил муддатга деҳқончилик билан шуғулланиш учун ижарага бериш тартиби белгиланди. Жорий йилдан галладан бўшаган қарийб 100 минг гектар ер майдонини ишсиз аҳоли деҳқон ҳўжалиги ташкил этиш учун бериш амалиёти бошланди. Пахта ҳосилидан кейин ушбу мақсадлар учун яна 100 минг гектар ер ажратилиши эса янада фойдали иш бўлди. Мазкур фармон шарофати билан иқтисодий жиҳатдан қийналиб қолган қўллаб-қувватловчи муассисалар кут-барака кириб келади.

Жобир ибн Абдуллоҳдан ривоят қилинадики, Ҳазрати Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам бундай дедилар: “Ким Аллоҳга ишониб, савоб умидида қаровсиз ерни обод қилса, унга ёрдам ва барака бериш Аллоҳга лозим бўлади”.

Шунингдек, ким ташландиқ, қаровсиз ерни ўзлаштириб, унга ишлов бериб, ҳайдаб, тозалаб, экин экса, боғ қилса,

бу одамнинг ишига мадад бериш, барақот бериш Аллоҳ таолонинг зиммасида бўлади.

Ҳадиси шарифда: “Қайси муслмон кўчат ёки экин экса, ундан қўшми, инсонни ёки ҳайвонни тановул қилса, бу унга садақа бўлади”, дейилган.

Деҳқончилик ҳаёт таянчи, тирикчилигининг устунидир. Шунинг учун аждодларимиз бу касб соҳибларини ҳаммаша ардоқлаб, эҳтиром кўрсатиб келган, ўзлари ҳам бу йўлда яхши амаллар бажарган. Масалан, буюк аждодимиз Амир Темур Самарқанд атрофида Боғишамол, Боғи-майдон, Боғибаланд каби бир неча боғларни барпо қилиб, авлодларга намуна бўлган.

Ҳазрати Алишер Навоий эса деҳқонларимиз меҳнатига юксак баҳо бериб, уларни “ризиқ йўлини очувчилар”, “олам аҳлининг тўқлиги, қувончи, аввало, ерга уруғ сочиб, бебаҳо ноз-неъмат етиштирадиган фидойи инсонлар меҳнатидан” деган.

Шу билан бирга, ер, сув, кўчат ва деҳқончилик билан боғлиқ бошқа нарсаларни исроф қилмаслик, авайлаб ва эҳтиётлаб фойдаланиш зарур эканини унутмаслигимиз лозим. Ҳар биримиз ер юзи ободлиги охират ободлиги билан узвий боғлиқ эканини яхши англаб, юртимизнинг ҳар бир гўшасини обод ва фаровон этиш йўлида ҳамжиҳатлик билан астойдил меҳнат қилишимиз зарур.

Кези келганда айтиш зарурки, мазкур фармон ер ресурсларини талон-тарож қилиш, ўзбошимчилик билан эгаллаш ва ноқонуний сотиш ҳолатларига ҳам бутунлай чек қўяди. Сўнгги 2 йил давомида 120 минг гектардан зиёд ер талон-тарож бўлган ёки мақсадсиз бериб юборилгани, шунингдек, ерга оид қонунчилик бўйича 588 нафар шахсга нисбатан жиноят иши қўзғатилгани ушбу ҳужжатнинг нақадар долзарб эканини кўрсатади.

Баъзи кишилар онгидида “ер давлатники бўлса, хоҳлаганча фойдаланиш, талон-тарож қилиш мумкин”, деган хатарли тушунчалар шаклланиб қолган. Давлат мулки — халқ мулкини ноҳақ эгаллашнинг яқка шахс мулкини эгаллашдан гуноҳи катта бўлади. Зўлм қилган бўлса, бир кишини топиб рози қилиш мумкин, лекин халқнинг ҳақиқа хийнат қилса, миллионлаб одамларни қандай рози қилади?

Демак, ҳар ким бошқанинг, айниқса, давлатнинг мулкига хийнат қилмай, эҳтиёжга яраша ер эгалласа ва ўша ерни обод қилса, ризқу рўзимизга барака кирди. Аксинча, ислом динида бировнинг ҳақини ботил йўл билан еийш қаттиқ қораланади. Аллоҳ таоло Қуръони каримда бундай хитоб қилади: “Эй имон келтирганлар! Мол-мулкларингизни ўртада ноҳақ (йўллар) билан емангиз!”. Манбаларда бировнинг молини ботил йўл ила еийшга алдамчилик, нархни сунъий ошириш, ўғрилик, товламачилик, қарзга

олган нарсаларни қайтариб бермаслик ва бошқалар кирди, деб изоҳланган.

Жаннатий саҳоба Саид ибн Зайд розияллоҳу анҳудан ривоят қилинадики, Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам: “Ким бир қарич ерни зулм билан эгалласа, қўмат қуни бўйнига етти қават ер мунчоқ қилиб осиб қўйлади”, деганлар.

Ўтмишда аждодларимиз бировнинг ҳақидан қаттиқ ҳазар қилган, ўзганинг ҳақини олиш у ёқда турсин, ўзлари билмаган ҳолда тасодифан келиб қолса ҳам ундан зудлик билан холи бўлган. Исроф дини инсоннинг жонини қанчалик ҳимоя қилган бўлса, унинг молини ҳам шунчалик сақлайди. Яъни бировнинг жонига тажовуз қилиш катта гуноҳ бўлганидек, унинг молига тажовуз қилиш ҳам улкан гуноҳдир. Юқорида келтирилганидек, ер халқники, кўпчиликнинг ҳақини ноқонуний ўзлаштириш янада катта гуноҳ саналади.

Ушбу фармон асосида янги тартиб бўйича шаффофлик, очикилик, одиллик тамойилларига амал қилинган ҳолда қишлоқ ҳўжалигига мўлжалланган ерлар фақат ижара ҳуқуқи асосида очик электрон танлов якунларига кўра ажратилади. Қишлоқ ҳўжалигига мўлжалланмаган ерлар электрон онлайн аукцион орқали мулк ва ижара ҳуқуқи асосида берилиши эса ушбу ҳудудларда истиқомат қилувчи, уй-жой ёки мулкка муҳтож фуқароларга ўта манфаатли бўлади.

Ерни муҳофаза қилиш, ундан унумли фойдаланиш, соҳада шаффофлик ва адолатни таъминлаш ҳам динимиз, ҳам қонунчилигимиз талабидир. Давлатимиз раҳбарининг фармони билан ерни чинакам эгаси — халққа бериш соҳада қонун устуворлигини таъминлашга мустаҳкам асос бўлди.

Халқаро онлайн илмий-амалий симпозиум

Ўзбекистон халқаро ислом академияси ҳузуридаги Имом Мотуридий халқаро илмий-тадқиқот марказида “Мотуридийлик таълимоти ва ҳозирги замон” мавзусида халқаро онлайн илмий-амалий симпозиум ўтказилди.

ЭНГ СОҒ ВА ТИНИҚ
ҲАҚИҚАТЛАРНИ ТИЛГА
КИРИТГАН БЕНАЗИР ОЛИМ

Анжуман Имом Мотуридий ва унинг издошлари бўлган алломаларнинг ҳаёти ва бой илмий меросини ҳамда мотуридийлик таълимотини халқаро жамоатчиликка етказиш мақсадида ташкил этилди.

Симпозиумда мамлакатимиз вакиллари билан ташқари Миср, Иордания, Туркия, Германия, Швеция, Франция, Босния ва Герцеговина, Россия, Малайзия, Қирғизистон, Қозғистон, Афғонистон каби давлатлардан мотуридийшунос ва исломшунос олимлар қатнашди.

— Исроф ақидаси ривожига катта ҳисса қўшган, ваҳийни соғлом ақл сузгичидан ўтказиб, энг соғ ва энг тиниқ ҳақиқатларни тилга киритган Имом Мотуридий ҳазратлари порлаган қўёш мисоли асрлар оша нур сочиб турибди, — деди анжуман иштирокчиси, Туркиянинг Салжук университети ректори Метин Аксай. — Мотуридий ҳазратлари тизимлаштирган жузъий қўла назарияси ҳамда ваҳийни ақл билан асослаш ҳаракати хоҳ ўз даврида, хоҳ бугунги кунда бўлсин, ўз аҳамиятини йўқотмаган.

Симпозиум давомида Имом Мотуридий ва издошларининг илмий меросини ўрганиш, мотуридийлик таълимоти моҳияти, унда ақидавий масалаларнинг ёритилиши юзасидан амалга оширилган илмий тадқиқотларга оид мавзулар муҳокама қилинди.

— Исроф дини ақидавий меросининг асосий устунларидан бири бўлган мотуридий таълимотининг аҳамиятини сўз билан таърифлаб бўлмайди, — деди Имом Мотуридий, санъати ва маданиятини тадқиқ қилиш маркази — IRCICA бош директори Махмуд Эрол Қилич. — Ушбу муҳим симпозиум боис, Имом Мотуридий халқаро илмий-тадқиқот маркази билан

ҳамкорлик қилишни бахт деб биламиз. Мазкур марказнинг ташкил этилиши ва унинг фаолияти дунё илмий доираларида юқори баҳоланмоқда.

Тадбир доирасида Имом Мотуридийнинг марказ томонидан нашрга тайёрланган “Таъвилот ал-Қуръон” асарининг 29-жузи, Мулла Али Қорийнинг “Шарҳ ал-Фихр ал-акбар”, Бурҳониддин Марғинонийнинг “Ал-Ҳидоя”, “Юртимиз алломалари рўқни остида 10 та рисола”, “Халқаро ислом ташкилотлари”, “Мутаассибликка қарши муътадиллик: метод ва таҳлиллари” “Долзарб радиялар”, “Исроф никоҳидаги мутаассиб гуруҳлар” каби бир қатор китоблар, шунингдек, “Мотуридийлик” илмий-маърифий журналнинг нишона сони тақдими то ўтказилди.

Анжуманда халқаро экспертлар, мутахассис ва олимлар томонидан ўқилган илмий маърузалар ҳамда қузатув натижалари алоҳида тўплам шаклида нашр этилиши маълумланди.

Шу билан бирга, талабалар ўртасида ташкил этилган “Имом Мотуридий издошлари” танловининг энг яхши мақола, энг яхши видеоролик, энг яхши инфографика номинациялари бўйича ғолибларини тақдирлаш маросими ҳам бўлиб ўтди.

Ёш тадқиқотчиларни ҳар томонлама қўллаб-қувватлаш мақсадида симпозиум доирасида докторантлар, тадқиқотчилар ҳамда талабалар учун “Имом Мотуридий ёш тадқиқотчилар нигоҳида”, “Замонавий исломшунослик муаммолари” номли алоҳида шўъбалар ҳам иш олиб борди.

Муҳтасар ТОЖИММАТОВА,
“Янги Ўзбекистон” мухбири

САЙЛОВ—2021

САЙЛОВ ХАРАЖАТЛАРИ СМЕТАСИ
ТАСДИҚЛАНДИЎзбекистон Республикаси Марказий сайлов комиссиясининг
навбатдаги мажлиси бўлиб ўтди.

Мажлисида Ўзбекистон Республикаси Президенти сайловида тайёргарлик кўриш ва уни ўтказиш бўйича харажатлар сметасини тасдиқлаш, Марказий сайлов комиссиясининг айрим қарорларига ўзгартириш ва қўшимчалар киритишга оид масалалар муҳокама қилинди.

“2021 йил учун Ўзбекистон Республикасининг давлат бюджети тўғрисида”ги қонунга биноан, жорий йилнинг октябрь ойида бўлиб ўтадиган Президент сайловида тайёргарлик кўриш ва уни ўтказиш билан боғлиқ харажатларни молиялаштириш мақсадида Марказий сайлов комиссиясига ажратиладиган маблағларнинг чекланган миқдори 300 миллиард сўм этиб белгиланган.

Харажатлар сметасини шакллантириш ва Молия вазирлиги билан келишишда Сайлов кодекси ҳамда халқаро сайлов стандартлари талабларидан, шунингдек, аввалги сайловлар тажрибасини таҳлилий ўрганиш натижаларидан келиб чиққан ҳолда сайлов билан боғлиқ жараёнларда маблағ талаб этиладиган барча жиҳатлар ҳисобга олинди.

Марказий сайлов комиссияси матбуот хизматининг маълум қилишича, 14 та округ сайлов комиссиясининг ҳар бирига 56 миллион 991 минг сўмдан, шунингдек, қарийб 10 минг 800 та участка сайлов комиссиясининг ҳар бирига 11 миллион 813 минг сўмдан маблағ ажратиш режалаштирилган.

Мажлисида округ ва участка сайлов комиссиялари учун ажратилаётган ушбу маблағларнинг 80 фоиздан кўпроги мазкур комиссиялар аъзолари иш ҳақи, компенсация ҳамда ягона иктимой тўловлар учун сарфланиши қайд этилди. Пандемия шароитида сайлов комиссиялари аъзолари ва сайловчиларнинг саломатлиги билан боғлиқ хавфсизлигини таъминлаш учун шахсий ҳимоя воситалари ва дезинфекцияловчи материаллар харидига доир маблағлар ҳам назарда тутилган.

Марказий сайлов комиссияси томонидан тасдиқланган ва ижроси изчил таъминланаётган Сайлов комиссиялари аъзолари малакасини оширишни ташкил этиш концепцияси бўйича тренерлар ва мониторинг гуруҳи аъзоларининг округ ва участка сайлов комиссиялари аъзоларига жалб этиладиган номзодларнинг билими ва кўникмасини ошириш мақсадида “каскад” усулида ташкил этилган ўқув машғулотлари учун 18,4 миллиард сўм ажратилиш режалаштирилган. Ушбу маблағнинг 92 фоизи тренер-

лар ва мониторинг гуруҳи аъзоларининг иш ҳақини ташкил этади.

Марказий сайлов комиссияси томонидан Президент сайловида тайёргарлик кўриш ва уни ўтказиш билан боғлиқ, марказлашган тартибда харид қилинадиган сайлов жиҳозлари, зарур моддий-техник воситалар, товарлар ва хизматлар учун ҳам маблағ ажратилади.

Йигилишда Марказий сайлов комиссиясининг бир қатор қарорлари сайлов қонунчилигига киритилган ўзгартиш ва қўшимчаларга мувофиқлаштирилди.

Жумладан, сайлов ва референдумни ташкил этиш ҳамда ўтказиш соҳасидаги ҳуқуқбузарликлар тўғрисидаги ишлар энди маъмурий судлар эмас, балки жиноят ишлари бўйича туман, шаҳар судлари томонидан кўриб чиқиладиган. Бу қоида Марказий сайлов комиссиясининг тегишли қарориди ҳам мустаҳкамланди.

Энди сайловчилар билан учрашувлар каби оммавий тадбирлар уларнинг ўтказилиши жойи ва вақти ҳақида туман (шаҳар) ҳокимликлари камида уч кун олдин ёзма равишда хабардор қилинган ҳолда ўтказилади. Бунда ушбу оммавий тадбирларни ўтказиш учун рухсатнома талаб этилмайди.

Аввал Ўзбекистон Республикаси Президенти сайловини ўтказишда округ сайлов комиссиялари 9-11 нафаргача аъзодан иборат таркибда тузилар эди. Бўлажак Президент сайловида мамлакатимиз бўйича 14 та округ сайлов комиссияси фаолият юртиши, айрим округларда сайлов участкалари сони минтагага етиши, сайлов участкаларининг базиларида эса уч минг нафаргача сайловчи рўйхатга олинишига эътибор қилинса, округ сайлов комиссиялари таркибини кенгайтириш зарурлиги аён бўлади.

Шу муносабат билан Сайлов кодексига киритилган ўзгартиришга асосан, Ўзбекистон Республикаси Президенти сайловини ўтказиш бўйича округ сайлов комиссиялари таркибининг 11-21 нафаргача белгилан юзасидан Марказий сайлов комиссиясининг тегишли қарорига ўзгартириш ва қўшимчалар киритилди.

Мажлисида Марказий сайлов комиссиясининг ваколатларига тааллуқли бошқа масалалар ҳам кўриб чиқилди ва тегишли қарорлар қабул қилинди.

Баҳор ХИДИРОВА,
“Янги Ўзбекистон” мухбири

ГЛОБАЛ ИҚЛИМ ЎЗГАРИШИ

қишлоқ хўжалиги экинлари ҳимояси ва агрокимёсига инновацион ёндашувни талаб қилмоқда

Иброҳим АБДУРАҲМОНОВ,
инновацион ривожланиш вазири,
академик

Коронавирус инсоният бошига кўп қулфат келтирди. Пандемия ҳаётимизга бевосита боғлиқ бўлгани учун унинг кўлами, оқибатларини ўз танамизда ҳис қилдик. Вируснинг зарарли таъсирини камайтириш, тарқалишига йўл қўймаслик учун турли ҳимоя воситаларини ишга солдик. Чекловлар қўлладик. Биргина коронавирус пандемияси инсоният ҳаётини ва иқтисодиётни нақадар тез издан чиқариб юборганига гувоҳ бўлдик.

Ваҳоланки, табиат фақат одамзоддан иборат эмас. Биз билан ёнма-ён ҳайвонот ва наботот олами ҳам ҳаёт кечиради. Шу ўринда ўсимликлар дунёсига хавф соладиган вируслар, турли зараркунанда микроорганизм ва ҳашаротлар борлигини, қишлоқ хўжалиги экинлари доим бу зараркунандалар ҳужуми остида яшашини таъкидлаш ўринли. Шунинг билан бирга, ўсимликларни ҳимоя қилиш қишлоқ хўжалиги маҳсулдорлигини ошириш ҳамда озиқ-овқат хавфсизлигини таъминлашнинг кафолати дейиш сира муболаға бўлмайди.

Президентимиз раислигида шу йил 25 май куни ўсимликларни ҳимоя қилиш тизимини такомиллаштириш чора-тадбирлари бўйича ўтказилган йиғилишида бу борада янги тизим яратиш, ҳудудларда шунга оид хизматларни кенгайтириш масалалари муҳокама қилинди. Шунингдек, 30 май куни Корея Республикаси Президенти Мун Чжэ Иннинг тақлифига биноан Сеул шаҳрида видеоанжуман шаклида ўтган "Яшил ўсиш ва глобал мақсадлар учун ҳамкорлик — 2030" иккинчи халқаро саммитида давлатимиз раҳбари илгари сурган ташаббусга дунё ҳамжамияти юқори баҳо берди.

Икки кунлик форум кун тартибидан иқлим ўзгариши оқибатларини енгиб ўтиш, "яшил" тикланиш ва углерод нейтраллигини таъминлаш, шунингдек, БМТ Барқарор тараққиёт мақсадларига эришиш ва Иқлим бўйича Париж битими қоидаларини бажариш масалалари ўрин олган эди.

Давлатимиз раҳбари ўсимликлар ҳимояси тизимида оид таъкидлаган масалаларнинг мазмун-моҳияти ҳудди соғлиқни сақлаш тизими бўйича берилган топириқларнинг қишлоқ хўжалигига том маънодаги "трансляцияси" бўлди. Жумладан, экинларни ҳимоя қилишда касаллик ўчоқлари билан фермер далалари кесимида курашиш, зараркунандаларни чуқур ўрганиш ва уларнинг тарқалишига қарши илмий асосланган профилактика ҳарми билан ҳасаратнинг карантин назорати билан ҳамоханг амалга ошириш, бу жараён ваколатли давлат органи томонидан тўлиқ назоратта олиниши қатъий белгиланг берилди.

Озиқ-овқат маҳсулотлари сифати ва хавфсизлигини таъминлаш, экспорт ҳажминини оширишда ўсимликлар ҳимояси жуда муҳим тизим ҳисобланади. Биолог олим сифатида ушбу соҳада Президентимиз илгари сурган ислохотларнинг қанчалик жиддий ва муҳим экани ҳақида тўхталмоқчиман.

Қишлоқ хўжалиги соҳасида ўсимликларни текширувдан ўтказадиган тизим жорий этилганига қарамай, бу фаолият асосан мамлакатимизга кириб келаётган уруғ, қўчатлар назоратига йўналтирилган. Гап шундаки, ҳозир бирор касалликка чалинган ўсимликларга ишлов берган қишлоқ хўжалиги техникалари зараркунандалардан холи далаларга ҳам кириб кетаверади. Шунингдек, далада ишлайдиган деҳқонлар ҳам

зарарланган ер майдонлари оралаб ҳеч қандай эҳтиёт чораларисиз ўтиб юриши табиий ҳолга айланган. Демак, қишлоқнинг ўзи ҳам қишлоқ хўжалиги экинлари касалликларининг тарқалишига сабаби бўлмоқда. Шу боис, ўсимликларни ҳимоя қилиш учун ҳам худди пандемия давридаги карантин қоидалари каби қатъий чеклов тизими, бошқача айтганда, регулятор ўрнатилиши керак. Энди бу борада қатъий интизомий чораларни жорий қиладиган давлат органи пайдо бўлди. Ўсимликлар карантини давлат инспекцияси худди соғлиқни сақлаш тизимидаги санитария-эпидемиологик осойишталик ва жамоат саломатлиги хизмати каби қишлоқ хўжалиги соҳасида эпидемиологик хизмат кўрсатувчи орган ролини бажариши лозим.

Бугун Ер юзида глобал иқлим ўзгариши кузатишмоқда. Сайёрамиздаги ўртача ҳарорат ўтган ўттиз йилда бир даража ошди. Ҳашарот ва зараркунандаларнинг янги турлари пайдо бўлди. Бу жуда катта муаммо.

Дейлик, Ўзбекистонда қиш илгаригидек совуқ бўлмаяпти. Баҳор эрта бошланаётгани туфайли ўсимликлар уйғонгунча ухлаб ётадиган ҳашаротлар уларнинг уйғонишини қутиб, озиқланишга тайёр турибди. Ўсимлик ҳали ўзини ўнғламасидан туриб, ҳашаротлар унга чанг соляпти ва экинларга катта зарар келтирмоқда...

Келинг, шу вазиятга бошқача назар билан қарайлик. Ҳашаротлар ҳам биологик тур сифатида яшаш ва кўпайиши керак. Масалан, пахтани териб олганимиздан кейин гўзапоёси олиб кетилади. Ерга гумус сепилмайди. Натижада туپроқдаги кўзага кўринмас микроорганизмлар оч қолади. Шунинг учун ҳам улар баҳорда унб чикқан ўсимликни ейтишга тайёр туради. Деярли барча туپроқ микроорганизмлари "сапрофит организмлар", яъни чириндихўрлар гуруҳига мансуб. Улардаги бу хусусиятнинг фойдали томонлари ҳам бор, албатта. Лекин ерда чирийдиган нарсанинг ўзи қолмаса, улар озиқланишга қийналади. Масалан, ҳозир Бухоро вилоятида янги фузариоз турдаги вилт касаллигининг кўпайишига айнан мана шу омилни сабаб қилиб кўрсатиш мумкин. Вилтда 25 минг гектар майдонни вилт босган. Бунинг асосий сабаби, биринчидан, ви-

лоятда узоқ йиллар давомида Бухоро гўза нави экилиши ва унда табиий фузариоз вилтига мойил ингичка толали гўза генотипи мавжудлиги бўлса, иккинчидан, гўзапоёсининг даладан таг-туғи билан олиб кетилишидир.

Ҳозир кўп жойларда гўзапоёсининг кўр-кўрона майдаланиб, далага сепилиши натижасида зараркунанда кенг тарқалмоқда. Агар туپроқда "ўлик" чиринди етарли бўлса, зараркунандалар қиш бўйи шулар билан озиқланади ва экинларга бу қадар тажовузкор ҳужум қилмайди. Дала майдонларига сепилмаган ўғит, бир томондан, ўсимликларга озۇқа бўлса, иккинчи томондан, турли туپроқ зараркунандаларини ҳам озۇқа билан таъминлайди. Натижада яхши ўғитланган ва зараркунанда ҳужумига учрамаган дала юқори ҳосил беради.

Ер қурраси шундай мукамал ва мураккаб экотизимки, унда йирик ва майда ҳайвонлар, ўсимликлар қатори ҳашарот ва бактерияларнинг ҳам ўз ўрни бор. Бирор ҳашарот ёки зараркунандани буткул йўқотишга уриниш, уларга қарши кураш агротехнологияларига рия қилмаслик зараркунандаларнинг курашувчанлигини оширади.

Авваллари беда қандаласи асосан боғлар орасидаги бедзорда учарди. Ҳозир бу зараркунанда гўзага катта зарар етказаяпти. Сабаби, беда қандаласи озиқланиб, насл қолдириши учун шароит ўзгарди. Энди у янги озۇқа манбаига ўта бошлади. Зараркунандаларнинг бир экин туридан иккинчисига тез ўтаётгани замирида ҳам глобал исилш даврида кузатилаётган кўроқчилик, зараркунандаларга қарши кескин курашишда уларнинг биологияси билан ҳисоблашмаслик каби омиллар ётибди.

Жаҳон аҳли коронавирус билан яшашни ўрганаётгани каби зараркунандалар билан яшашни ҳам ўрганиши керак. Бунинг учун инсоният нафакат ўзи учун озۇқа яратиш, балки бу жараёнда атрофдаги тирик ҳаётни бўзмаслик ҳақида ҳам ўйлаши зарур. Ана шунда экологик мувозанат бузилишининг олди олинади.

мамлакатимиз қишлоқ хўжалигида бу ҳолат кузатилмаёпти. Масалан, авваллари пахтачиликда бир гектар ерга 150 кило нитрат ўғити солинарди. Кейин у оширилиб, ҳозир гектарига 600 килограммга чикди, аммо аҳвол ўша-ўша. Бу иқлим ўзгариши билан боғлиқ. Об-ҳавонинг исилиш, интенсив куёш нури таъсирида фотосинтез жараёни тезлашди. Фотосинтез, бу — япроқда глюкоза синтези бўлишини аниглайди.

Ҳосил бўлган глюкоза поядаги флорамдан пастга ҳаракатланиб, илдиизга етиб бориши керак. Бунинг учун эса сув поя найчалари орқали юқорига кўтарилиши лозим. Сув тепага юриши учун нитрат насоси ишга тушади. Демак, Ўзбекистон учун муҳим экин — гўзада фотосинтез жараёни бир неча баробар тезлашган. Натижада глюкоза кўпроқ синтез бўлмоқда. Уни илдиизга олиб бориш учун ўсимликлар янада кўп нитрат талаб қилапти. Юқори ҳароратда ўсимлик биомассаси ортапти. Тўғри, гўза кўп қўсак ҳосил қилапти, лекин пишмаяпти. Сабаби, қўсак пишиши учун фундамента ўсимликлар физиологияси қонуниятларига кўра, азотнинг фосфорга нисбати аниқ сақланиши керак.

Энди тасаввур қилинг: ҳаво жазирама, туپроқда нитрат микдори ошиб кетган, глюкоза синтези тезлашган, баргларида ҳосил бўлган шакари "пастга" тушириб, сувни қўтариш керак. Ўсимлик нитратни уч барабар кўп оляпти, лекин фосфор етишмаяпти. Қўсак кўп, лекин пропорция бузилгани учун очилмаяпти. "Шунча нитрат солияпти, ҳосилдорлик қани?" деган саволга жавоб йўқ. Сабаби, глобал иқлим ўзгаришида NPK (нитрат, фосфор, калий)нинг янги формуласи ишлаб чиқилмаган. Фосфорли ва калийли ўғитлар микдорининг кўр-кўрона оширилиши эса туپроққа катта зарар етказиши ва ер яроқсиз ҳолга келтириши мумкин. Қолаверса, фосфорли ўғитлар микдорини кўпайтириш қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини етиштириш таннархининг кескин ошишига сабаб бўлади.

Шунинг учун Инновацион ривожланиш вазирлиги Президентимиз илгари сурган ташаббусдан келиб чиқиб, глобал иқлим ўзгариши шароитида NPK-нинг янги формуласини ишлаб чиқиш

бўйича илмий тадқиқотларга буюртма берди. Муаммонинг тезкор ечимини топиш чорасини ишламоқда. Шунингдек, вазирлик барча вилоят ва туманларда "тупроқ клиникаси"ни ташкил этиш лойиҳасини инновацион ҳудудлардан бошлади. Бу жараёнда муайян ҳудуддаги ер майдонининг тузилиши ва таркиби ўрганилади. Айнан шу тупроққа етишмаётган кимёвий элементларни қўллаш орқали ҳосилдорлиқни кўпайтириш, ер унумдорлигини ошириш мумкин.

Яна бир муаммо — глобал исилш туфайли кундузги ва тунги ҳарорат ўртасидаги фарқ хаддан зиёд қисқариб кетди. Яъни меъёр бузилган.

Илгари кундузи 50 даража иссиқ бўлса ҳам кечаси ҳарорат 19-20 даражага тушарди. Шунинг учун гулларнинг чангланаши осон кечарди. Ҳозир эса ўсимлик гуллапти, лекин гуллари чангланмагани учун мева тугмайди. Далаларга қисқангиз, бу ҳолатга гувоҳ бўласиз. Масалан, гўзанинг биринчи гуллагани қўсак туккан, қолганлари эса гулгича турибди. Чунки ҳозир кундузи Ўзбекистонда тупроқ 40-45 даражагача қизиса, кечалари ҳарорати 35 даражадан пасаймаяпти.

Орол денгизи қуриди. Музликлар эриди. Бир неча ўн йиллар аввал айнан шу тоғлардаги музликлардан совуқ ҳаво оқими келиб, тунги ҳавони совитарди. Ҳозир эса гармсел одатий иқлим шароитига айланди. Шунинг учун ҳосилдорлик камайган. Вазиятни тўғрилашнинг ягона йўли — иссиққа чидамли ўсимликлар навини яратиш ва юқори ҳароратда ҳосил туғиши учун экинларга янги авлод биостимуляторлари билан ёрдам бериш. Олимларимиз ҳозир айнан мана шу масалалар устида изланиш олиб борапти.

Глобал иқлим ўзгаришига сабаб бўлаётган яна бир катта муаммо — ҳавода карбонат ангидрид газини кўпайиши ва "иссиқхона эффекти" натижасида ўсимликларни ҳимоялаш, ўғитлаш ва гулнинг чангланаб мева туғишидаги мураккабликларнинг юзага келиши. Аслида карбонат ангидриднинг ҳавода кўпайиши ўсимликлар учун айни муддао. Улар бу газ билан озиқланади, лекин у хаддан зиёд кўпайса, ўсимликлар гуллашига

тескари таъсир қилади. Тайёр озۇқа турганда ўсимликларнинг гуллаш суръати кескин пасаяди. Олимларнинг фикрича, кейинги юз йилда ҳавода карбонат ангидрид микдорининг ошиши туфайли ўсимликлар тўла гулламай қоляпти.

Шунинг учун дунё иқтисодиёти ва озиқ-овқат хавфсизлиги ҳаводаги карбонат ангидрид микдорини камайтирувчи яшил технологияларни ривожлантириш билан чамбарчас боғлиқ. Бугдой ва гўза инсониятга ҳаводаги карбонат ангидридни камайтиришда ёрдам берадиган олтига ўсимлик қаторида қайд этиляпти. Бу экинлар юртимиздаги асосий майдонларга экилишини инobatга олсак, Ўзбекистон дунё яшил иқтисодиётига катта улуш қўишии мумкинлигини тасаввур қилиш қийин эмас.

Юқорида айтилганидек, фотосинтез жадаллашуви натижасида бугдой ва гўзада карбонат ангидрид газини кўп ўзлаштирилмоқда. Баргларида ҳосил бўлган глюкоза кўтланиши натижасида илдиизда тўпланади, бироқ илдииз яна чириши оқибатида янгидан карбонат ангидрид газини ажралади ва ҳавога қайтади. Дейлик, янги навлар яратиш орқали фотосинтез натижасида ҳосил бўлган глюкозанинг ўсимлик илдиизда секинроқ парчаланишига эришилса, муаммо бартараф этилади. Ҳаводаги орқича газ самарали тарзда биополимерга айлантирилиб, уни ер бағрида узокроқ сақлаш ва пировардида "иссиқхона эффекти"ни камайтириш имкони туғилади.

Ҳозир ўсимликлар фотосинтези янада жадаллашган, карбонат ангидрид газини тез ўзлаштирувчи, шу билан бирга, ҳосил бўлган глюкозани секин парчаланувчи суберинга айлантириб, илдиизда тўплайдиган илмий лойиҳаларга буюртма берилиб тадқиқотлар ўтказилмоқда.

Инновацион ривожланиш вазирлиги томонидан глобал иқлим шароитидаги ўсимликларни ҳимоя қилиш, ўғитлаш ва янги авлод биостимуляторлари ва ўғитларини яратиш, иссиққа чидамли, карбонат ангидрид газини ўзлаштирувчи нав ҳамда самарадор технологияларни яратишга олтига вазирлик ва идора тасарруфидagi ўн учта илмий ташкилот ҳамда олий таълим муассасаларининг 360 дан ортиқ илмий ходими жалб этилган. Соҳа бўйича муастақил экспертлар иштирокида қирқ битта янги ишланмани тижорийлаштириш юзасидан ташкилий чоралар кўрилмоқда. Янги механизмлар асосида ўсимликларни ҳимоя қилишнинг самарадор технологияларини яратиш бўйича 2021 йилда умумий қиймати 31,6 миллиард сўмлик 52 та лойиҳа бажарилмоқда. Илмий фаолиятга оид давлат дастурлари доирасида мунтазам лойиҳа танловлари эълон қилинмоқда.

Соҳада мавжуд муаммоларнинг қўламини жуда кенг. Худудлар шароитидан келиб чиққан ҳолда, суғориш манбалари ва тизимларини янгилаш, сув ва тупроқ хусусиятларини яхшилаш ва доимий мониторингини йўлга қўйиш, ресурсларни тежаш ва улардан оптимал фойдаланиш, минерал ва табиий ўғитларни қўллашнинг самарали ва натижадор усулларини ишлаб чиқиш зарурати катта. Шунингдек, флора ва фаунанинг барқарор мувозанатини тиклаш, генетика ва селекциянинг янги усулларидан фойдаланган ҳолда янги навлар яратиш, синаш ва жорий қилиш каби ишлар катта илмий салоҳият, кўплаб ресурслар билан бирга, кенг қўламли, узокни қўзлаган ёндашувни ҳам талаб қилмоқда.

Президентимиз олдимизга қўйган вазифалар замонавий самарадор инновацияларни қишлоқ хўжалигига татбиқ қилиш билан бирга, етарли билим ва тажрибага эга кадрлар захирасини шакллантиришни ҳам кўзда тутди. Бу жараёнда соҳага хос янги пайдо бўлган ва илгор мамлакатларда самарали қўлланаётган йўналишлар бўйича мутахассислар тайёрлаш катта аҳамиятга эга. Мазкур вазифаларнинг ижросида илгор халқаро тажрибага асосланган усулларни қўллаш эса мамлакатимизда ўсимликлар генофондини сақлаш, сифатли маҳсулот етиштириш ва уларни қайта ишлаш, халқаро андозаларга мос маҳсулотлар экспортини оширишда катта имкониятлар эшигини очди.

ЗИЁРАТ ТУРИЗМИ

ХЎЖАМУШКЕНТ ОТА
ЗИЁРАТГОҲИ

Ҳар бир кунига бир булоқ бахш
этилган ушбу масканда 365та булоқ бор

Асолат АҲМАДҚУЛОВА,
журналист

Хўжамушкент ота. Бу номнинг ўзида ададсиз хислат, минг бир тахайюл намоён. Бу сўзни айта туриб қалбингизда нимадир “жиз” этганини сезасиз, тийрақлашасиз...

Бу маскан ҳақида гўзал афсоналар жуда кўп. Улардан бирида одамларга яхшилиқ улашувчи дарвешнишон авлиё тўғрисида ҳикоя қилинса, бошқасида тоғлар орасидаги гўзал диёрда яшовчи ўзбек халқи ҳақида бир-бирдан гаройиб афсоналар ва ҳикоятлар тилдан тилга кўчиб юради.

Тарихий манбаларда тез-тез учраб турадиган Хўжамушкент ота зиёратгоҳи Жиззах вилоятининг Янгиобод туманида жойлашган. Хўжамушкент отанинг асл исми ҳақида аниқ тарихий маълумот йўқ. Ривоятларда айтилишича, у кишининг асл исми Хўжа ибн Исҳоқ, энг яқин шогирдининг исми эса Хўжамухаммад бўлган экан.

Қадамжода Хўжамушкент отанинг рамзий қабри устига хонақоҳ қурилган. Кираверишдаги масжид, дам олиш жойлари, чойхона ва меҳмонхона зиёратгоҳ кўрғига кўрк кўшади. Зиёрат учун келганлар хонақоҳга кўтарилиб, рамзий қабр бошида авлиё ота руҳи покига тиловат ўқийди.

Зиёратгоҳдаги ўн тўрт булоқнинг ҳар бири ўзига хос таъм ва шифобахшлик хусусиятига эга. Булоқлар қўшилиб, сойга айланади. Айтишларича, бу зилол сув минг даргда даво. Улар ўз хусусиятига қўра, алоҳида номланади. Ниятбулоқ, Муродбулоқ, Иситмабулоқ, Қўтирбулоқ... Яхши ният билан келганлар булоқларда ўз-қўлини ювиб, шифобахш сувдан тўйиб-тўйиб ичади. Булоқлар суви-нинг инсон организмига фойдали минералларга бойлиги илмий жиҳатдан исботланган. Атрофдаги турфа дарахтлар, гуллар, ажиб иффор таратувчи райхонлар зиёратчиларнинг баҳри дилини очади.

Алишер Навоийнинг “Насойим ул-муҳаббат” асарида Юсуф Ҳамадонийнинг устози Шайх Абу Исҳоқ бўлгани қайд этилган. Бу асарда яссавийлик тарикати валийлари қаторида Исҳоқ ота тўғрисида ҳам маълумот келтирилган. Шунингдек, Насафийнинг “Қандия” асарида Юсуф Ҳамадонийнинг Мовароуннахрга келиши ҳақида: “Ҳамадон вилоятида 11 нафар ошанлари ҳамроҳлигида келган эдилар. Уларнинг тўртинчиси Хожа Исҳоқ”, деган маълумот мавжуд. Шайх Абу Исҳоқ мазкур масканда кўним топан авлиё ота бўлиши ҳам мумкин, деган тахминлар ҳам бор.

Халқ орасида Хўжамушкент, яъни мушкулларни осон қилувчи хўжа номи билан машҳур тарихий зот ҳақида авлоддан-авлодга ўтиб келаётган ривоятга қўра, қадим замонлар ул зот шу элда яшовчи кампирдан бир кеча тунагани жой сўрабди. Кампир “Жой бераман-ку, аммо сизларни меҳмон қилолмайман, ёлғиз эчкимининг бир пиёла судидан бошқа таомим йўқ”, дебди хижолатомуз. Шунда меҳмон,

“Майли, энажон, ўша эчкингизни соғиб келинг-чи”, дебди. Кампир эчкисининг бир пиёлагина сутини қоқлаб соғиб олиб, меҳмонга манзират қилибди.

— Энди бул сутни човлидан ўтказинг, — дебди меҳмон.

Кампир ишониб-ишонмай пиёладаги сутни човлидан ўтказибди. Қараса, бир пиёла сут бир қозонга тўлибди. Ҳаммалари Аллоҳга ҳамду сано айтиб, суддан тановул қилибди. Соҳиби каромат авлиёнинг шу каби

хислатлари эл аро афсона бўлиб, бекнинг қулониға етибди.

Бек уни ҳузурига чорлабди. Кароматларини ўз кўзи билан кўрмоқни истабди.

— Подангизнинг ичида бир кўк буқа бор. Шунки сўйиб, элга худойи қилиб тарқатинг, терисини ва шу терича ерни бизга беринг, токи шу ерни мако қилайлик, — дебди авлиё. Унинг айтгани бажарилибди. Кўк буқанинг терисини ёйган экан, шу жойдан булоқ отилиб чиқибди. Уни Буқабулоқ, деб атай бошлашибди.

Ҳамама замонларда бўлгани каби бу эл орасида ҳам ҳасадгўйлар бор экан. “Бу кароматгўй ҳозирча бир буқанинг терисина ерни сўради. Бориб-бориб бутун бекликнинг ерларини сўраса, кейин биз нима қиламиз? Яхшиси, уни келган томонига қувлаймиз, ундан қутулишимиз зарур”, деган фиску фасод тарқатиб, одамларнинг онгини бузибди. Оломон таъкибидан қочган авлиё ва унинг шогирди ҳозирги зиёратгоҳнинг ўрнига келиб қолибди. Ҳассалари теккан ердан булоқ кўз очаверибди. Таъкибчилардан қутулиш учун яна бир каромат кўрсатибди: тик жарликка мушт урибди. Ҳар урган мушти ўрнида ғор пайдо бўлибди. Ўзлари шу ғордан бирининг ичига кириб, ғойиб бўлибди. Таъкиб қилиб келганлар ғорларга

кириб ҳарчанд қидирсалар ҳам у кишини тополмаган экан.

Яна бир ривоятда айтиладики, Ироқда тузалмас дарди бор кишиларга “Хўжамушкент деган жойга бориб, сувида ювинасиз ва ўн кун истиқомат қилсангиз, ҳар қандай дарддан фориғ бўласиз”, деб маслаҳат беришаркан. “Хўжамушкент қаерда?” деб сўрасалар, “Маккатиллода бир ғор бор, ўша ғорнинг охири қаердан чиқса, Хўжамушкент ўша жой бўлади”, деб жавоб берар экан.

Чор Русияси истибдоди кучайган 1918-1919 йиллар... Босқинчилар Ватан озодлиги учун курашган, юртнинг бек боласи Холбўтабекни ушлаб олиб кетаётган экан. Қизил аскарлар қуршо-вида кетаётган бек йигитни хўжамушкентлик бир тўп отахонлар қузатиб қолади. Холбўтабек сафар олди-дан зиёратгоҳни тавоф қилибди, қўнидан залворли халтача чиқарибди-да, шу қишлоқлик мулла Олим деган кишига бериб, “Бу жойда бир обод бино қурибди. Эл-улус бу пулга бино қурибди. Ўзоқ-яқиндан авлиё зиёратига келганлар учун дам оладиган маскан бўлибди, кейинчалик Аллоҳнинг уйи — масжидга айланибди.

Йиллар ўтиб бу бино мактаб вазифасини ўтайди, Иккинчи жаҳон уруши йиллари чет давлатлардан келтирилган етим болалар учун “детдом” — меҳрибонлик муассасасига айлантирилди. Кейинчалик яна мактаб... Бино бино бўлиб яралибдики, фақат яхшиликка, эзгуликка, маърифатга хизмат қилган. Зеро, бинони қуришни васият қилган бек йигитнинг ҳам нияти шундай бўлганди. Ният амалга ошди.

Замонанинг зайли билан қадамжод кўп йиллар қаровсиз қолди. Кейинча-

лик яна одамлар зиёратга келишни бошлади. Яқин атрофда яшовчи аҳоли бу жойни тартибга келтириш, су-пур-сидирни ўз зиммасига олди.

Одамлар авлиё бобонинг зиёратидан кўнгулларни тўлиб, ниятлари амалга ошгани сайин ихлос билан уни обод қилишга киришиб кетди. Зарбдор туманидаги Оқбулоқ қишлоғилик йигит синглисининг кўзи очилгач, ўз ҳисоби-дан Хивадан усталар келтириб, хона-қоҳ қурдирди. Янгийўллик бир зиёратчи эса масжид биносини ўз ҳисобидан таъмирлаб берди. Яна қўллаб зиёратчиларнинг саховатлари билан зиёратгоҳ йўллари, бинолар таъмирланди, айвонлар солинди, кўприклар, йўлаклар барпо этилди. Атроф соя-салқин бўлсин, деб қўчатлар ўтказилди. Ҳар баҳорда кенг қўламдаги ободонлашти-риш ва кўкаламзорлаштириш ишлари олиб борилади.

Эҳ-е, бу манзилда йилнинг ҳар бир кунига бир булоқ бахшида этилган. Самарқандлик археолог олим Алексей Грицина зиёратгоҳда 365 та булоқ санаган.

Бу ерда қалбингизнинг меҳварига бир тутам нур — илоҳий шуур туташ-са, руҳингиз тозаланса, енгиллашсан-гиз, бунда ётган улўғ зотларнинг сизга назар солгани, рўйхуш бергани шул эмасми?!

МАДАНИЙ МЕРОС

ОРОЛБЎЙИ МИНТАҚАСИ:
ИННОВАЦИЯЛАР УЧУН
КЕНГ ИМКОНИЯТЛАР МАЙДОНИ

Гавҳар ДҲРДИЕВА,
архитектура фанлари доктори,
профессор

2021 йил 18 май куни БМТ Бош Ассамблеяси 75-сессиясининг ялпи мажлисида Президентимиз таклифига биноан Оролбўйи минтақасини экологик инновациялар ва технологиялар ҳудуди деб эълон қилиш тўғрисидаги резолюция бир овоздан қабул қилинди. Аслида бу гоё уч йил олдин Туркманистонда Оролни қутқариш халқаро жамғармаси таъсисчи давлатлари раҳбарлари иштирокида бўлиб ўтган йўғилишда Шавкат Мирзиёев томонидан таклиф этилган. 2019 йил 24-25 октябрь кунлари Нукус шаҳрида “Оролбўйи — экологик инновациялар ва технологиялар зонаси” шиори остида 28 давлат вакиллари иштирокида ўтказилган халқаро конференцияда эса қўллаб-қувватланганди.

Минтақани жозибадор инвестиция-лар майдонга айлантиришда туризмни ривожлантириш, сайёҳлар оқимини кў-пайтириш муҳим аҳамиятга эга. Зеро, Оролбўйи минтақаси тарихий-меъморий ёдгорликларга бой. Бу ерда инсоният тамаддунига улкан улш қўшган қадим маданиятдан хабар берувчи осори ати-қалар, тарихи икки ва ҳатто уч минг йил-ларга бориб тақаладиган 110 та қадимий қалъа қолдиқлари сақланиб қолган.

Айрим қалъалар икки қаватдан иборат бўлган. Ҳатто айлана услубда қурилган Қўйқирилган қалъаси обсерватория вазифасини бажаргани археологик тадқиқот-ларда исботланган.

“
Бу обида Нукус шаҳридан 43 километр жанубда — Амурдарё тумани ҳудудида, дарё қирғоғидан 40 метр баландликдаги тепалик устида жойлашган. Унинг паст қисмидаги эни 130-150 метр, баландлиги эса 33 метр. Мазкур обида эрамиздан аввалги IV-I асрларга оид бўлиб, қадимги Хоразмнинг энг гуллаб-яшнаган даврларида бунёд этилган.

Ушбу қалъалар жуда юқори аниқлик-да, математик ва арифметик ҳисоблар асосида бунёд этилгани хайратланарли. Сўнгги йилларда қадимий маданият изларини асл ҳолида сақлаш, авлодларга бекаму кўст етказиш ва айни вақтда ҳудудни сайёҳлик йўналишига айлантириш орқали дунёга тарғиб қилиш бўйича кўп ишлар қилинмоқда. Бугун кўҳна Хивага таъриф буюраётган хорижлик сайёҳлар Амурдарёнинг ўнг қирғоғидаги қадим қалъаларни ҳам томоша қилиш ва аждодла-римиз мероси билан танишиш имконига эга бўляпти.

Биз Қорақалпоғистондаги паҳса де-ворли меъморий ёдгорликларини ўр-ганиш, уларни таъмирлаш ва сақлаш мақсадида, ёш олимлар билан қатор тадқиқотлар олиб бордик. Тадқиқот-ларимиз давомида паҳсадевор меъ-морий ёдгорликларнинг муҳандислик қурилиш услублари илмий таҳлил қи-линиб, уларга экология ҳамда техно-ген таъсир ҳолатлари ўрганилмоқда. Бунинг учун тегишли адабиётлар ва архив ҳужжатлари асосида паҳса де-ворли обидалар бўйича “маълумотлар базаси” шакллантирилди.

Бугун Оролбўйи ҳудудининг атроф-му-ҳити, экологик салбий таъсири ҳар қандай мустаҳкам иншоотларни ҳам маълум даражада емирмоқда. Натижада қанчадан-қанча ноёб обидалар — қалъа ва қўрғон-ларнинг йўқ бўлиб кетиш хавфи турибди. Масалан, “Қўйқирилганқалъа” деворлари-нинг 60 фоизи, “Жонбосқалъа”нинг 62 фо-изи, “Арис” ва “Қизилқалъа” ёдгорликлари-нинг 67 фоизи сақланиб қолган. “Аёзқалъа” ва “Тупроққалъа”да бу кўрсаткич 25 фоизни ташкил этади.

Энг қизиги, тадқиқотларимиз давоми-да обидалар деворларидан олинган паҳ-са-лой лабораторияда текширилганда, унинг таркибида 32 хил табиий элемент

мавжудлиги аниқланди. Қурилганига икки ва икки ярим минг йил бўлганлигига қарама-сдан элементлар 80-90 фоизгача асл ҳолида сақланиб қолгани бизни ҳай-ратлантирди. Бундан шундай хулосага келиш мумкинки, сиқилишдаги мустаҳ-камлик чегараси ички сиқувчи зўриқиш-ларга қаршилиқ кўрсатиш кучига эга. Де-мак, бизнинг вазифамиз бу обидаларни фақатгина ташқи омиллар таъсиридан ҳимоя қилиш чораларини қўришдир. Бу ноёб обидаларнинг тепа қисмини атмо-сфера таъсиридан ҳимоя қилсак, уларнинг иккинчи умрини яна камида минг йилга узайтириш мумкин бўлади.

Қадим обидаларнинг девори устига янги девор тиклаш нотўғри таъмирлаш усули бўлади. Чўнки юртимизга кела-диган сайёҳ ушбу обидаларнинг ёшини билади. Уларни девори “ёшартирилган” обида эмас, балки антик даврга оид уч минг йиллик асл деворни томоша қилиш, қўли билан ушлаб қўриш қизиқтиради.

Бугунги кунда паҳса деворлари 78 фоиз сақланиб қолган ҳудуддаги энг қад-имги меъморий ёдгорлик — “Чиллик”да ишлаш давомида масаланинг айнан ана шу томонига эътибор қаратдик.

Бу обида Нукус шаҳридан 43 километр жанубда — Амурдарё тумани ҳудудида, дарё қирғоғидан 40 метр баландликдаги тепалик устида жойлашган. Унинг паст қисмидаги эни 130-150 метр, баландлиги эса 33 метр. Мазкур обида эрамиздан аввалги тўртинчи-биринчи асрларга оид бўлиб, қадимги Хоразмнинг энг гуллаб-яшнаган даврларида бунёд этилган.

“Чиллик” обидаси исломдан олдинги даврда қурилган бўлиб, унинг тепасига инсонлар жасади қўйилган. Жасадлар суяклари қушлар ёрдамида тозаланиб, сўнг устадонга солиниб, дафн қилинган. Эл орасида бу обида “Жимжитлик мино-раси” деб аталиши шундан.

Олимларимиз обидани тадқиқ қилиш жараёнида аниқладиларки, деворлари паҳса ва хом гишдан тиклангани боис, икки ярим минг йилдан буюн очик ҳавода — ёмғир, шамол, қор ва қуёш таъсирида ҳамда табиий емирилиш сабаб асл ҳола-тини бир қадар йўқотган. Ноқулай эколо-гик шароитда, эксплуатация жараёнида деворлари емирилиб, бузила бошлаган, кўп жойларида ёриқлар пайдо бўлган. Афсуски, Орол денгизи қуриши оқибати-да шўрланган тупроқнинг тарқалиши неча асрлар собит турган обиданинг қариш жа-раёнини тезлаштирмоқда.

Обидани асл ҳолига қайтариш, яъни таъмирлаш ўта мураккаб технологиялар ва кўп маблағни талаб қилади. Таъмир-лаш ҳатто ёдгорликнинг асл қиёфаси йў-қолишига олиб келиши ҳам мумкин.

Шу сабабли, биз обида устига енгил конструкцияли “ёппа қурилма” тиклаш-ни таклиф қиламиз. Бу унчалик катта маблағ талаб этмайди. “Ёппа қурилма” обидани қуёш нури, қор ва ёмғирдан муҳофаза қилади. Ушбу катта иншоот (айланаси 62 метр) оралмиги ёпишда металл фермалар, вантлар ва мембра-налардан фойдаланиш вариантлари ҳам қўриб чиқилляпти.

Ушбу лойиҳамиз амалга ошгач, хо-риждан келадиган сайёҳлар икки ярим минг йиллик тарихимиздан сўзловчи оби-дани асл ҳолатида қуришга муваффақ бўлади. Хулоса қилиб айтадиган бўлсак, бугун биз олиб бораётган тадқиқотлар Оролбўйи минтақасида туризмни ривож-лантиришга ҳисса қўлишига ишонаман.

“Янги Ўзбекистон” ва “Правда Востока”
газеталари таҳририяти” ДУК

МУАССИС:
Ўзбекистон Республикаси
Вазирлар Маҳкамаси

Бош муҳаррир:
Салим ДОНИЁРОВ

Девонхона: (0-371) 233-70-98 Котибият: (0-371) 233-56-80 Ўзълонлар: (0-371) 233-57-15 E-mail: yuz-gazetasi@mail.ru

Тахририятга келган қўлёзмалар тақриз қилинмайди ва муаллифга қайтарилмайди.
Газетанинг етказиб берилиши учун обунани расмийлаштирган ташкилот жавобгар.
Газета тахририят компьютер марказида сақлаланди.
Газетанинг полиграфик жиҳатдан сифатли чоп этилишига “KOLORPAK” МЧЖ масъул.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Администрацияси ҳузуридаги Ахборот ва оммавий коммуникациялар агентлиги томонидан 2020 йил 13 январда 1047-рақам билан рўйхатга олинган.
Нашр индекси — 236. Буюртма — 1986.
78817 нусхада босилди.
Ҳажми — 3 табоқ. Офсет усулида босилган. Қоғоз бичими А2. Баҳоси келишилган нарҳда.

“KOLORPAK” МЧЖ босмахонасида чоп этилди.
Босмахона манзили: Ўзбекистон, 100060.
Тошкент, Янги шаҳар кўчаси, 1-А уй.
Босмахона телефони: (78) 129-29-29

Навбатчи муҳаррир: Рисолат Мадиева
Мусахҳи: Насиба Абдуллаева
Дизайнер: Хуршид Абдуллаев

Манзилми:
100029, Тошкент шаҳри,
Матбўтчилар кўчаси, 32-уй

ЎЗА якуни — 23:30 Топширилди — 00:45